

RAPORT Z WIZYTACJI

(ocena instytucjonalna)

**na Wydziale Filologiczno-Historycznym
Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie
dokonanej w dniach 11-13 kwietnia 2013 r.**

przez Zespół Oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodniczący: prof. dr hab. Jadwiga Kiwerska (członek PKA),

członkowie:

- prof. dr hab. Joanna Pyszny (członek PKA, ekspert merytoryczny PKA)
- prof. dr hab. Roman Bäcker (ekspert merytoryczny PKA)
- mgr inż. Maciej Markowski (ekspert ds. jakości PKA; ekspert formalno-prawny PKA)
- dr hab. Bożena Stawoska – Jundziłł (członek PKA, przedstawiciel pracodawców)
- mgr Ewelina Dyląg (ekspert PKA, przedstawiciel KRD)
- Ludwika Nowak (ekspert PKA, przedstawiciel PSRP),

Informacja o wizytacji i jej przebiegu

Należy wskazać czy jest to pierwsza czy kolejna ocena (ocena, uchwała), wskazać jej przesłanki (własna inicjatywa PKA, wniosek ministra, wniosek uczelni).

Wizytacja Zespołu Oceniającego Polskiej Komisji Akredytacyjnej w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, mająca na celu dokonanie oceny instytucjonalnej działalności Wydziału Filologiczno-Historycznego, została przeprowadzana zgodnie z harmonogramem prac określonym przez PKA na rok akademicki 2012/2013.

Wizytowana jednostka spełnia wymogi określone w § 6 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie warunków oceny programowej i oceny instytucjonalnej, tj. co najmniej połowa prowadzonych kierunków studiów uzyskała pozytywne oceny jakości kształcenia PKA w ramach procedury oceny programowej. Wydział prowadzi również studia doktoranckie oraz podyplomowe.

Wydział przygotował Raport samooceny, z którym przed rozpoczęciem wizytacji zapoznali się członkowie Zespołu Oceniającego. Dokonano również analizy raportów z dotychczas ocenionych kierunków studiów prowadzonych na Wydziale.

Członkowie Zespołu Oceniającego w trakcie wizytacji odbyli spotkania z władzami Wydziału oraz jego jednostek organizacyjnych, poszczególnymi grupami społeczności akademickiej (kadrą naukową, pracownikami administracyjnymi, studentami, doktorantami, słuchaczami studiów podyplomowych) oraz przedstawicielami interesariuszy zewnętrznych

Wydziału (pracodawcami, absolwentami), przedstawicielami Biura Karier, samorządu studenckiego oraz doktoranckiego. Zapoznano się również z dokumentacją dotyczącą funkcjonowania Wydziału, w szczególności Strategii rozwoju Wydziału, wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia, studiów doktoranckich i podyplomowych, polityki kadrowej, etc. Na podstawie uzyskanych w ten sposób informacji Zespół Oceniający przygotował raport z dokonanej wizytacji.

Zarówno władze Akademii, jak i Wydziału Filologiczno – Historycznego zapewniły Zespołowi Oceniającemu bardzo dobre warunki pracy.

Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego.

1. Strategia określona przez jednostkę¹

- 1) Strategia rozwoju jednostki jest zbieżna z misją i strategią Uczelni oraz uwzględnia politykę zapewniania wysokiej jakości kształcenia,

Strategia rozwoju Wydziału Filologiczno–Historycznego, przyjęta w dniu 12.12.2012 r., jest zasadniczo zbieżna z misją i Strategią rozwoju Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Jednakże należy zwrócić uwagę, iż zbieżność obu dokumentów wynika przede wszystkim z ich dość dużego poziomu ogólności.

Oba dokumenty jasno określają cele, które zarówno Uczelnia, jak i oceniany Wydział mają realizować. Świadczy to o przeprowadzonej analizie poprzedzającej sformułowanie dokumentu o charakterze strategicznym, co należy ocenić pozytywnie. Jednocześnie cele te wymagają dalszego usystematyzowania i uzupełnienia zgodnie z metodologią tworzenia strategii. Obecnie Strategia rozwoju WFH stanowi zbiór jedynie ogólnie uporządkowanych celów strategicznych oraz operacyjnych, bez właściwej struktury stosowanej zazwyczaj w tego rodzaju dokumentach.

Należy jednak dodać, że Strategia Wydziału, realizująca wytyczne Strategii Uczelni, zmierza do rozwoju naukowego i dydaktycznego jednostki, zwiększenia jej prestiżu oraz ugruntowania wizerunku jako dobrego ośrodka naukowo-dydaktycznego o dużym znaczeniu dla miasta, regionu i kraju.

W ramach Wydziału przygotowano również dokument o nazwie „Polityka jakości na Wydziale Filologiczno-Historycznym Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie”. Stanowi on ważną strategiczną deklarację ogólnych działań o charakterze projakościowym. Rada Wydziału przyjęła także Uchwałę Nr 25/2013 z dnia 20 lutego 2013 w sprawie zatwierdzenia „Wiodącego obszaru badawczego Wydziału Filologiczno – Historycznego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie na lata 2013 – 2016”.

¹ Punkty 1 – 8 wraz z podpunktami odpowiadają kryteriom określonym w statucie Polskiej Komisji Akredytacyjnej.

Zespół Oceniający uznaje za pozytywne działanie opracowanie przez władze Wydziału harmonogramu realizacji poszczególnych zadań wynikających z celów strategicznych („Cele Strategiczne Wydziału Filologiczno-Historycznego.... Zadania wynikające z [...] Strategii rozwoju Wydziału...”).

Podsumowując należy stwierdzić, iż w ostatnim czasie przygotowano kilka dokumentów ważnych z punktu widzenia strategicznego funkcjonowania Wydziału, w tym również odnoszących się do polityki zapewniania wysokiej jakości kształcenia. Pomimo istotnym braków metodologicznych w zakresie opracowania Strategii rozwoju Wydziału, należy ocenić jednoznacznie pozytywnie determinację władz Wydziału we wdrażaniu jej zapisów.

- 2) jednostka opracowała koncepcję kształcenia obejmującą studia I i II stopnia, studia doktoranckie i podyplomowe, zwane dalej „studiami”, spójną z jej celami strategicznymi,

Przyjęta w Jednostce koncepcja kształcenia, obejmująca studia pierwszego i drugiego stopnia oraz studia doktoranckie i podyplomowe, jest zgodna z prowadzonymi w jednostce badaniami naukowymi, dorobkiem naukowym pracowników naukowo-dydaktycznych, specyfiką realizowanych w Jednostce kierunków oraz ogólnikowo sformułowanymi - Strategią i misją Wydziału Filologiczno-Historycznego. Pewnych korekt wymaga natomiast koncepcja kształcenia na studiach doktoranckich w zakresie literaturoznawstwa.

- 3) jednostka identyfikuje swoją rolę i pozycję na rynku edukacyjnym, uwzględniając znaczenie jakości kształcenia,

Strategia rozwoju Wydziału w dość niewielkim stopniu odnosi się do jego pozycji na rynku edukacyjnym. Wynika to przede wszystkim z braku zastosowania odpowiedniej metodologii tworzenia strategii. Dopiero analiza SWOT, bardzo obszerna, przedstawiona w Raporcie samooceny, świadczy o dokonaniu przez władze dogłębnej analizy sytuacji Wydziału w tym zakresie.

Strategia Wydziału w dość ogólny sposób odnosi się do problematyki rozwoju oferty kształcenia, a już przede wszystkim do idei kształcenia się przez całe życie.

- 4) wewnątrzni i zewnątrzni interesariusze uczestniczą w procesie kształtowania oferty edukacyjnej jednostki oraz budowaniu wysokiej kultury jakości kształcenia.

Jednostka identyfikuje interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych, zarówno na poziomie Instytutów, jak i Wydziału. Środowisko interesariuszy wewnętrznych jest obecnie w odpowiednim stopniu włączone w proces kształtowania oferty edukacyjnej oraz rozwój kultury jakości kształcenia. W skład wszystkich organów kształtujących politykę Wydziału w tym zakresie włączeni są zarówno przedstawiciele kadry naukowej, doktorantów, jak i studentów. Znalazło to potwierdzenie podczas rozmów Zespołu Oceniającego z przedstawicielami tych środowisk. Warto też podkreślić, że studenci i doktoranci uczestniczyli w konsultacjach nad opracowaniem sylwetki absolwenta na wszystkich poziomach i kierunkach studiów.

Natomiast w dotychczasowej praktyce funkcjonowania Wydziału środowisko interesariuszy zewnętrznych w stopniu mniejszym uczestniczyło w procesie kształtowania oferty edukacyjnej. Odbывало się to głównie na poziomie działań nieformalnych, trudnych niekiedy do oceny. Choć były też inicjatywy sformalizowane, obejmujące organizację Szkoły Letniej Kultury i Języka Polskiego oraz prowadzenie Poradni Językowej. Ponieważ jednak problem współpracy z interesariuszami zewnętrznymi został odpowiednio wyeksponowany w Strategii rozwoju w pkt. 3, gdzie znajdujemy zapis zobowiązujący Jednostkę do kontynuowania i podejmowania nowych działań we współpracy z organami samorządowymi, społecznymi, stowarzyszeniami naukowymi, ośrodkami doskonalenia, instytucjami kultury, w celu popularyzowania wiedzy oraz integrowania różnych środowisk w regionie (służą temu m.in. wykłady otwarte), to władze Wydziału podjęły trud konsekwentnego realizowania postanowień Strategii w tym zakresie. Godnym podkreślenia jest także zapis sugerujący konieczność utrzymania dobrych relacji i prowadzenia współpracy z absolwentami Wydziału.

Starano się także sformalizować działania, z określonym stopniem odpowiedzialności oraz stworzeniem partnerskich relacji między pracodawcami a środowiskiem akademickim. Dowodem tego jest utworzenie Rady Ekspertów Zewnętrznych, która niewątpliwie umożliwi adekwatne do potrzeb włączenie interesariuszy zewnętrznych w proces kształtowania oferty edukacyjnej jednostki oraz budowania wysokiej kultury jakości kształcenia (spotkanie inauguracyjne odbyło się dopiero 11.12.2012 r.). Na wniosek Dziekana Instytutu przedstawiły wcześniej wykaz interesariuszy zewnętrznych, którzy zostali zaproszeni na spotkanie organizacyjne w celu opracowania regulaminu Rady oraz ustalenia katalogu zadań. Cel nadrzędny grupy ekspertów to sprawowanie merytorycznej opieki nad kierunkami studiów, doradztwo i motywowanie do tworzenia nowych kierunków i specjalności, stanowiących odpowiedź na potrzeby rynku pracy i oczekiwania regionu. Wypracowano Regulamin Rady Ekspertów Zewnętrznych, w którym określono nie tylko jej zadania, ale i skład, sposób wyłaniania członków, długość trwania kadencji Rady, tryb i częstotliwość jej spotkań. Spośród członków Rady działającej przy Wydziale powołano - uwzględniając specyfikę Instytutów - Kierunkowe Rady Ekspertów Zewnętrznych, tzw. KREZ (np. na kierunku Politologia oraz w Instytucie Filologii Ogólnej). Zakres działań KREZ-u ma charakter zawężony. Określono zakres kompetencji Rady. Przygotowano deklarację potwierdzającą przynależność do Rady (wzór przedstawiono Zespołowi Oceniającemu).

Pismo z dn. 24.01.2013 r. skierowane do dyrekcji Instytutów, zgodnie z ustaleniami Rady Ekspertów Zewnętrznych, zobowiązuje władze do wdrażania konsultacji środowiskowych i przedstawienia do 20.02.2013 r. wstępnych sprawozdań w postaci wniosków (Zespół Oceniający został z nimi zapoznany). Dotyczyły one opiniowania programu nauczania na kierunku filologia polska w specjalnościach: dziennikarskiej oraz komunikacji kulturowej i medialnej; kierunku kulturoznawstwo europejskie (obecnie otwierany). Choć więc trudno w chwili obecnej (z uwagi na termin jej powołania) oceniać w pełni efektywność Rady, to charakter jej działań został wyraźnie określony i podąża się w dobrym kierunku.

Należy też zauważyć, że w odniesieniu do projektu nowego kierunku studiów - Kulturoznawstwo europejskie podjęto już sformalizowane działania włączające zarówno interesariuszy wewnętrznych, jak i zewnętrznych w proces kształtowania oferty edukacyjnej jednostki oraz budowania wysokiej kultury jakości kształcenia.

Tabela nr 1 Liczba osób kształcących się w Uczelni i ocenianej jednostce

Forma kształcenia	Liczba studentów			Liczba uczestników studiów doktoranckich		Liczba słuchaczy studiów podyplomowych	
	Uczelni	jednostki		uczelni	jednostki	uczelni	jednostki
		I. st.	II st. ³				
studia stacjonarne	5118	778	440	124	124		
Studia niestacjonarne	1280	58	46	6	6		
RAZEM:	6398	836	486	130	130	713	172

Załącznik nr 3 Informacja o kierunkach studiów prowadzonych w jednostce oraz wynikach dotychczasowych ocen jakości kształcenia

KRYTERIUM 1 SPEŁNIONE W PEŁNI

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia *kryteriów szczegółowych*

1) Strategia rozwoju Wydziału Filologiczno – Historycznego jest zbieżna z misją i Strategią rozwoju Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Dokumenty te charakteryzują się jednak dość dużym poziomem ogólności. Strategia Wydziału uwzględnia politykę zapewnienia wysokiej jakości kształcenia, zmierza do rozwoju naukowego i dydaktycznego jednostki, zwiększenia jej prestiżu oraz ugruntowania wizerunku jako dobrego ośrodka naukowo-dydaktycznego o dużym znaczeniu dla miasta, regionu i kraju. Należy podkreślić determinację władz Wydziału we wdrażaniu założeń Strategii.

2) Opracowana na Wydziale koncepcja kształcenia obejmuje studia I i II stopnia, studia doktoranckie i podyplomowe, jest też zasadniczo spójna ze sformułowanymi celami strategicznymi jednostki.

3) Wydział dostrzega swoją rolę na lokalnym rynku edukacyjnym, co zostało wyrażone w analizie SWOT, zaś w Strategii - w dość wąskim zakresie. Rola jakości kształcenia została uwzględniona.

4) Stwierdza się fakt udziału interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych w budowaniu wysokiej kultury jakości kształcenia oraz oferty edukacyjnej Wydziału. Jednak stopień ich zaangażowania jest zróżnicowany i często ma jeszcze charakter nieformalny. Działania formalne są dopiero wdrażane.

2. Skuteczność stosowanego wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia

- 1) Struktura podejmowania decyzji w zarządzaniu jakością jest przejrzysta i zapewnia udział pracowników, studentów, doktorantów, słuchaczy oraz interesariuszy zewnętrznych w podejmowaniu istotnych decyzji dotyczących jakości kształcenia;

Wewnętrzny system zapewniania jakości jest obecnie w początkowej fazie wdrażania w Uczelni. Wprawdzie w 2008 r. Senat przyjął Uchwałę nr 2/2008 z dnia 30 stycznia 2008 r. w sprawie wprowadzenia Uczelnianego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia, z późn. zm., jednakże nie pociągnęło to za sobą działań mających na celu rzeczywiste wdrożenie kompleksowego rozwiązania w tym zakresie. Z kolei cele i zadania realizowane w ramach obecnie wdrażanego wewnętrznego systemu zapewniania jakości zostały określone Uchwałą Nr 102/2012 Senatu z dnia 26 września 2012 r. w sprawie Uczelnianego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia. Zaś struktura organizacyjna systemu, jak również zadania poszczególnych organów, zostały określone poprzez Zarządzenie Nr R – 0161/ 61/ 2012 Rektora z dnia 17 września 2012 r. w sprawie struktury i zadań Uczelnianego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia.

Treść obu aktów kształtujących działanie systemu jest ze sobą w dużej części niespójna. Uchwała Senatu określająca cele i zasadniczą część zadań wewnętrznego systemu raczej nie zawiera odniesienia do organów systemu, mających je realizować. Natomiast akt kształtujący strukturę systemu zawiera bardzo ogólne wskazanie zadań realizowanych przez poszczególne jego organy.

W Uczelni przyjęto trzy poziomy organów kształtujących system – na poziomie Uczelni, Wydziału oraz poszczególnych kierunków. Na poziomie uczelnianym oraz wydziałowym wyodrębniono ciała odpowiedzialne za ocenę oraz zapewnianie jakości. Jednocześnie zgodnie z ww. Zarządzeniem Rektora, kompetencje organów odpowiedzialnych za zapewnianie jakości pokrywają się w dużej części z zadaniami ciał dokonujących oceny jakości. Do kompetencji Wydziałowego Zespołu Zapewniania Jakości Kształcenia (WZZJK) zalicza się m.in.: „opracowanie przy współpracy z UZZJK procedury ocen zajęć i nauczycieli akademickich przez studentów i doktorantów” oraz „opracowanie procedury i kryteriów oceny działalności dydaktycznej nauczycieli akademickich”. Wydziałowy Zespół Oceny Jakości Kształcenia (WZOJK) prowadzi jedynie ocenę realizacji ww. procedur. Zatem próba rozdzielania kompetencji organów zapewniających jakość od organów ją oceniających, która miała zapewnić obiektywizm dokonywanych ocen, została zaburzona poprzez odebranie kompetencji do kształtowania samodzielnej polityki oceny jakości organom w założeniu do tego przewidzianych. Równocześnie oba organy mają w zakresie swoich kompetencji działania mające na celu zapewnianie lub doskonalenie jakości. W przypadku WZZJK wyraża się to poprzez „określanie celów i strategii zapewniania i doskonalenia jakości kształcenia w jednostce”, natomiast WZOJK - poprzez „opracowywanie i wdrażanie działań naprawczych, mających na celu polepszenie jakości kształcenia”. Rozmowy przeprowadzone z członkami wydziałowych oraz kierunkowych ciał tworzących wewnętrzny system zapewniania jakości również potwierdziły ten wniosek. Zarówno przedstawiciele WZZJK, jak i WZOJK jako zakres swoich zadań określali niemal identyczne działania. Obserwowalny był dość powszechny brak zrozumienia dla idei rozdzielania obu ciał, jak również sensu ich równoległego funkcjonowania oraz wzajemnych relacji.

Istotnym mankamentem projektowanego systemu jest dość niewielkie powiązanie działań podejmowanych w jego ramach z procesem decyzyjnym w zakresie jakości. Jedynie w nielicznych przypadkach (np. oceny jakości pracy nauczycieli akademickich) przewidziano podejmowanie konkretnych działań projakościowych przez organy Wydziału jako efekt działania systemu. W znacznej większości pozostałych przypadków, przewidzianych w systemie działań ewaluacyjnych, brak jest takiego powiązania. Jednocześnie należy podkreślić, iż w ramach systemu przewidziany jest obowiązek podejmowania przez Radę

Wydziału problematyki doskonalenia jakości kształcenia. Niewątpliwie jest to dobre rozwiązanie, aczkolwiek wymagające dalszego dopracowania z uwzględnieniem większego wykorzystania wyników prac organów systemu.

Wewnętrzny system zapewniania jakości przewiduje obok organów uczelnianych oraz wydziałowych również Kierunkowe Zespoły ds. Jakości Kształcenia. Jednak nie przewiduje precyzyjnych zadań przez nie realizowanych, jak również szczegółowych relacji pomiędzy nimi a organami wydziałowymi oraz uczelnianymi. Poszczególnym zespołom pozostawiona jest również bardzo duża autonomia w zakresie kształtowania własnego sposobu funkcjonowania, wobec czego każdy z zespołów kierunkowych na Wydziale Filologiczno – Historycznym tworzy własne procedury postępowania. Jednocześnie widoczny jest zdecydowanie zbyt niski poziom koordynacji, a przede wszystkim wsparcia merytorycznego oraz metodologicznego pracy zespołów kierunkowych na szczeblu Wydziału oraz Uczelni. W efekcie prowadzi to do sytuacji wielokrotnego tworzenia dokumentów przez równoległe działające zespoły kierunkowe, które różnią się od siebie w stopniu nieznacznym. Rozwiązanie to tworzy dodatkowe obciążenia członków poszczególnych zespołów, a nie wpływa pozytywnie na efektywność ich pracy oraz skuteczność w osiąganiu celów projakościowych na poziomie Wydziału.

Konieczne jest zatem większe usystematyzowanie oraz skoordynowanie prac w zakresie opracowania oraz wdrażania wewnętrznego systemu zapewniania jakości na poziomie Wydziału. Jest to szczególnie istotne z uwagi na widoczną potrzebę optymalizacji obciążeń Jednostek oraz poszczególnych pracowników w zakresie prac administracyjnych, zwłaszcza tworzenia dokumentacji. W chwili obecnej na Wydziale funkcjonuje wiele praktyk (np. konieczność poświadczania przez każdą grupę podpisem faktu zapoznania się z sylabusem, etc.) związanych z nadmierną dokumentacją, która - jak pokazuje przeprowadzona analiza - nie jest do niczego wykorzystywana, a więc nie ma istotnych przesłanek do jej tworzenia.

W pracy uczelnianych oraz wydziałowych organów wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia w stopniu pełnym włączeni są przedstawiciele interesariuszy wewnętrznych, tj. studentów i doktorantów. Według opinii studentów Wydziału ich środowisko bierze udział w podejmowaniu decyzji dotyczących jakości kształcenia. Przedstawiciele studentów są informowani o terminach spotkań poszczególnych Zespołów. Ważne jest, iż mają oni możliwość partnerskiej rozmowy z członkami tych gremiów. Studenci zasiadający w Zespołach Kierunkowych ds. Jakości Kształcenia wskazali, iż tematem ostatnich spotkań były procedury WSZJK funkcjonujące na poziomie Uczelni oraz Jednostki. A zatem podejmowano temat, który powinien być znacznie wcześniej omawiany, gdyż Zespoły te powołano już kilka miesięcy temu. Zaleca się zwiększyć aktywność pracy Zespołów.

Odnosząc się do studiów III stopnia, to z uznaniem należy odnotować, że przedstawiciele doktorantów zostali włączeni w skład wszystkich Zespołów uczelnianych i wydziałowych zajmujących się jakością kształcenia. Co więcej, zdaniem uczestników studiów III stopnia zarówno na poziomie uczelnianym, jak i wydziałowym zaangażowanie oraz wpływ doktorantów na decyzje podejmowane w zakresie studiów doktoranckich można uznać za zadowalający. Doktoranci mają możliwość wpływania na podejmowanie istotnych decyzji również poprzez aktywne uczestnictwo ich przedstawicieli w posiedzeniach Senatu Uczelni oraz w pracach innych komisji uczelnianych, m.in. Senackiej Komisji ds. Dydaktyki i Spraw Studenckich, czy Senackiej Komisji ds. Kształcenia. Rekomenduje się jednak weryfikację liczby przedstawicieli doktorantów oraz studentów w składzie Senatu AJD, aby zgodnie z art. 61

ust. 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym nie była ona mniejsza niż 20% - obecnie przedstawiciele studentów i doktorantów stanowią 17,5% całego składu.

W opinii doktorantów za korzystne można uznać również angażowanie słuchaczy studiów doktoranckich przez władze Jednostki w proces decyzyjny poprzez uczestnictwo w posiedzeniach Rady Wydziału, Wydziałowej Komisji ds. nauki, Wydziałowej Komisji ds. studenckich oraz w ramach nieformalnych praktyk, mających miejsce na WFH, np. konsultacje władz Wydziału z przedstawicielami doktorantów w zakresie spraw dot. studiów III stopnia. Powyższe opinie potwierdza także dokument „Polityka jakości”, który wskazuje, że „za jakość kształcenia odpowiedzialni są wszyscy członkowie społeczności akademickiej: władze Wydziału, nauczyciele, pracownicy administracji, studenci i doktoranci”. Liczba studentów i doktorantów w Radzie Wydziału określona jest poprawnie i wynosi 20% jej składu.

W strukturze zarządzania jakością na Uczelni w odniesieniu do studiów III stopnia brak jest natomiast doprecyzowania roli Kierowników studiów doktoranckich. Rekomenduje się włączenie w skład organów systemu Kierowników studiów doktoranckich. Jako osoby odpowiadające za organizację programu studiów III stopnia oraz dokonujące oceny realizacji programu studiów doktoranckich i prowadzenia badań naukowych przez doktorantów mogą wnieść cenny wkład w działalność tych gremiów. Podobny postulat należy odnieść do kierowników studiów podyplomowych.

Zespół Oceniający zwraca również uwagę, że w uczelnianych oraz wydziałowych organach wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia nie zasiadają przedstawiciele działu administracji.

Wpływ interesariuszy zewnętrznych na podejmowanie istotnych decyzji dotyczących jakości na Wydziale jest obecnie niewielki.

Należy jednak raz jeszcze podkreślić, że przyjęty przez Radę Wydziału Filologiczno – Historycznego w grudniu 2012 r. dokument „Polityka jakości”, potwierdza rosnącą świadomości roli i znaczenia systemowego i kompleksowego zapewniania jakości dla strategicznego rozwoju Wydziału. Może on stanowić bardzo dobry punkt odniesienia dla wdrożenia prawidłowo funkcjonującego wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia.

- 2) wewnętrzne procedury zapewnienia jakości kształcenia mają charakter kompleksowy, przeciwdziałają powstawaniu zjawisk patologicznych i zapewniają weryfikację i ocenę efektywności wszystkich czynników wpływających na jakość kształcenia, a w szczególności umożliwiając:

- a) ocenę stopnia realizacji efektów kształcenia, zdefiniowanych dla prowadzonych przez jednostkę studiów,

Wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia nie przewiduje procedur systemowej, kompleksowej oceny stopnia realizacji zakładanych efektów kształcenia. Brak ten jest zdecydowanie najistotniejszą słabością wdrażanego na Uczelni systemu. W ramach Wydziału przyjęto praktykę w postaci semestralnych sprawozdań, składanych przez poszczególnych nauczycieli akademickich oraz katedr z osiągniętych przez studentów efektów

kształcenia. Niestety brak wypracowanych rozwiązań systemowych w tym zakresie powoduje ogromne zróżnicowanie jakości powstających w ramach tej procedury dokumentów. Pozytywne przykłady rzetelnej analizy stopnia osiągania zakładanych efektów kształcenia oraz trudności w tym procesie przez nauczycieli akademickich oraz kierowników jednostek wydziałowych są niezbyt liczne. W przytłaczającej większości przypadków nie identyfikuje się jakichkolwiek obszarów doskonalenia w procesie kształcenia. Jednocześnie dość liczne są przypadki sprawozdań kierowników katedr lub zakładów, których rzetelność pozostawia poważne wątpliwości. Analiza dokumentacji tego procesu wykazała niepokojące przypadki plagiatów sprawozdań lub ich fragmentów dotyczących różnych okresów funkcjonowania tej samej Jednostki, ale również różnych Jednostek. Wskazuje to jednoznacznie na konieczność wypracowania systemowych rozwiązań oraz wsparcia Jednostek wydziałowych w tym zakresie. Widoczny jest bowiem brak znajomości metodologii prowadzenia ewaluacji stopnia osiągania efektów kształcenia przez nauczycieli akademickich, jak również ich późniejszej analizy i syntezy przez kierowników Jednostek.

Równocześnie analiza niektórych pojedynczych sprawozdań nauczycieli akademickich (np. z przedmiotu „Język wypowiedzi dziennikarskiej”, „Dziennikarskie gatunki prasowe”, „Proseminarium. Filologia polska, I rok, 2 stopnia”) wskazuje na istniejący na Wydziale potencjał do opracowania kompleksowej procedury w zakresie oceny stopnia realizacji efektów kształcenia. W sprawozdaniach zawarto m.in. próbę oceny skuteczności poszczególnych metod weryfikacji osiągniętych efektów kształcenia, jak również refleksję nad możliwościami doskonalenia procesu kształcenia. Niewątpliwie metody te wymagają dalszego usprawnienia, nie mniej jednak mogą służyć za dobry punkt wyjścia do dalszych systemowych analiz w przedmiotowym zakresie.

b) udział pracodawców i innych przedstawicieli rynku pracy w określaniu i ocenie efektów kształcenia,

Przedstawiciele rynku pracy są w niewielkim stopniu obecni w życiu Wydziału, jeśli brać pod uwagę relacje sformalizowane. Dotychczas nie byli oni aktywnymi uczestnikami procesu kształtowania efektów kształcenia oraz programów studiów. W trakcie określania zakładanych efektów kształcenia Wydział zwrócił się do przedstawicieli interesariuszy zewnętrznych z prośbą o opinię na temat przygotowanego już programu studiów.

Jednocześnie – jak wspomniano - władze Wydziału powołały w grudniu 2012 r. Radę Ekspertów Zewnętrznych złożoną z przedstawicieli lokalnego otoczenia społeczno – gospodarczego. Jednym z celów funkcjonowania Rady ma być współtworzenie programów kształcenia, co należy uznać za dobry kierunek działań Jednostki.

Jednak od strony nieformalnej taka współpraca istniała, czego najlepszym przykładem jest natychmiastowa reakcja Instytutów na prośbę władz dziekańskich o przedstawienie listy kandydatów do konstytuującej się Rady Zewnętrznych Ekspertów (dokumentacja do wglądu w Dziekanacie). Także w Raporcie samooceny czytamy: „Intencją powołania Rady było m.in. stworzenie skutecznego systemu współpracy Wydziału z przedstawicielami potencjalnych pracodawców obecnych i przyszłych studentów Wydziału, szczególnie w procesie definiowania i oceny efektów kształcenia...” (s. 12-13). Należy nadmienić, że członkowie Rady wchodzi już w skład KZZJK, co stwarza podstawy do stałego monitorowania procesu i jakości kształcenia. Daje to pracodawcom większe możliwości wypowiedzi oraz skuteczniejsze narzędzia do realizacji podjętych zobowiązań.

Potwierdzeniem obecności przedstawicieli rynku pracy w życiu Instytutów są funkcjonujące dobrze praktyki zawodowe i specjalnościowe oraz cieszące się coraz większym zainteresowaniem wśród studentów i pracodawców praktyki ponadwymiarowe i wolontariaty (takie opinie wyrazili wobec Zespołu Oceniającego opiekunowie praktyk, studenci, pracownicy Biura Karier). W wyniku konsultacji z opiekunami praktyk z ramienia Wydziału, pracownikami placówek przyjmujących studentów oraz wyrażanych opinii o ich zaliczeniu Jednostka pozyskuje dodatkowe informacje na temat potrzeb i zmian dokonujących się na rynku pracy, a tym samym wiedzę służącą do modyfikacji programów kształcenia i określania efektów kształcenia. Pewne, obligatoryjne wymogi w określaniu potrzeb narzucają standardy ministerialne i branżowe, jak ma to miejsce w przypadku praktyk pedagogicznych.

Wraz z powołaniem Rady Ekspertów Zewnętrznych przy Wydziale podjęto szeroką konsultację merytoryczną ze środowiskiem interesariuszy zewnętrznych (np. opiniowanie i podjęcie dyskusji na drodze formalnej nad programem nowego kierunku „kulturoznawstwo europejskie”, jak i wewnętrznych, reprezentowanych przez kadrę naukowo-dydaktyczną, studentów i doktorantów (por. Protokół z posiedzenia z Władzami Dziekańskimi z dnia 19.02.2013 r.; Raport samooceny, s. 4, 12).

Roczne raporty, jakie przygotowują Kierunkowe Zespoły ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia, przedstawiane Wydziałowemu Zespołowi ds. Oceny Jakości Kształcenia (ostateczny raport publikowany na stronach [www](http://www.wydzial.wydzial.wydzial.pl)), pozwalają na śledzenie m.in. zgodności efektów kształcenia z potrzebami rynku pracy oraz działań na rzecz podnoszenia jakości kształcenia, także działań naprawczych (por. Raport samooceny, s. 12-13; 17-21).

- c) monitorowanie losów absolwentów w celu oceny efektów kształcenia na rynku pracy,

Wdrażany na Uczelni wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia w sposób niedostateczny odnosi się do problematyki monitorowania losów zawodowych absolwentów. Przewiduje on bowiem badanie losów absolwentów jedynie bezpośrednio po egzaminie dyplomowym. Nie może on zatem w sposób systemowy odnosić osiągniętych efektów kształcenia do rynku pracy, gdyż bezpośrednio po zakończeniu procesu kształcenia absolwenci nie posiadają takiej wiedzy. Za takim wnioskiem przemawia również dobór instrumentu badawczego w postaci kwestionariusza ankietowego, skierowanego do absolwentów. Dominują w nim pytania bardzo ogólne, których potencjalne możliwości praktycznego wykorzystania są bardzo ograniczone. Trudno znaleźć uzasadnienie dla dokonywania przez absolwentów ogólnej oceny jakości rodzajów zajęć *en bloque* (np. wykładów, ćwiczeń, etc.), grup pracowników uczelni (np. adiunkci, asystenci, etc.). Jednocześnie kwestionariusz ankietowy nie daje możliwości odniesienia osiągniętych efektów kształcenia do rynku pracy, jak również wpływu wykształcenia zdobytego w Uczelni na karierę zawodową. Tym samym trudno również wskazać potencjalne możliwości rozwoju oferty kształcenia Wydziału. Kwestionariusz ankietowy nie pozwala więc na realizację podstawowych celów, którym powinien służyć monitoring losów zawodowych absolwentów. Niewątpliwie najbardziej odpowiednim rozwiązaniem byłoby opracowanie nowego kwestionariusza ankietowego. Punktem wyjścia byłby cel, któremu mają służyć uzyskane dzięki kwestionariuszowi wyniki.

Te ogólne i zasadnicze uwagi odnoszące się do systemu należy uzupełnić informacjami, że zgodnie z wymogami Ustawy i nałożonymi formalnie obowiązkami na Uczelni/Wydziały, dotyczącymi monitorowania losów absolwentów, badania takie po trzech i pięciu latach prowadzi Biuro Karier. Na Uczelni powołane ono zostało 1.10.2004 r. na mocy Zarządzenia Rektora nr R0210/1/2004, następnie w 2008 r. przekształcone w Biuro Promocji i Karier, a od 2010 r. działa jako Biuro Praktyk i Karier. Od 2012 r. Biuro to funkcjonuje w ramach Działu Spraw Studenckich (por. paragraf 2 - Aneks z dn. 21.07.2004 r. do Zarządzenia wewnętrznego R0210/1/2004 Rektora WSP w Częstochowie z dn. 9.01.2004 r. w sprawie struktury organizacyjnej WSP; Zarządzenie R-0161/30/2008 Rektora AJD z dn. 6.10.2008 r.; Zarządzenie R-0161/3/2010 Rektora AJD z dn. 26.02.2010 r. w sprawie zmian w administracji centralnej; Zarządzenie Nr R-0161/47/2012 Rektora AJD z dn. 5.07.2012 r. i Zarządzenie Nr R-0161/12/2013 r. Rektora AJD z dn. 11.03.2013 r.).

Zadania i sposób realizowania procesu monitorowania reguluje Zarządzenie Nr R-0161/11/2012 Rektora AJD z 19.12.2012 r. Student wraz kartą obiegową zgłasza się do Działu Spraw Studenckich deklarując (bądź nie) zgodę na udział w badaniach (wzór formularza – Załącznik nr 1 do Zarządzenia), a następnie drogą elektroniczną otrzymuje ankietę do wypełnienia (ankietę oraz terminy badania losów absolwentów każdorazowo zatwierdza Rektor). Przeprowadzono trzy badania, w tym dwa pilotażowe (dotyczy to absolwentów z roczników 2010 i 2011). Badania z roku 2010 nie objęły wizytowanej jednostki (Losy zawodowe absolwentów AJD w Częstochowie – rocznik 2010); ale już w 2011 r. Wydział jest reprezentowany, wprowadzie przez tylko 3,96 % badanych absolwentów w skali Uczelni (Losy zawodowe absolwentów..., rocznik 2011. Badania pilotażowe). Pierwszy raz przeprowadzono badania losów absolwentów przeprowadzono w styczniu 2013 r. - z rocznika 2010, czyli po trzech latach od ukończenia studiów. Nie dotyczy to jednak Wydziału Filologiczno - Historycznego.

W chwili obecnej Uczelnia jest na etapie wdrażania nowego systemu informatycznego ERP, w ramach którego możliwe będzie zastosowanie bardziej zaawansowanych narzędzi w monitorowaniu karier zawodowych absolwentów. Dodatkowym źródłem wiedzy o losach absolwentów są nieformalne kontakty pracowników Wydziału z absolwentami (wynik podjętej pracy zawodowej), jak i pracodawcami. Współpraca podjęta z Powiatowym Urzędem Pracy w Częstochowie oraz Wojewódzkim Urzędem Pracy w Katowicach (filia w Częstochowie) pozwala na bieżąco monitorować raporty na temat lokalnego rynku pracy. Biuro Karier samodzielnie, w skali ogólnouczelnianej, prowadzi również swoje badania rynku pracy (por. raport: Badanie rynku pracy – Kwalifikacje i umiejętności absolwenta uczelni wyższej w ocenie pracodawców).

d) monitorowanie i okresowe przeglądy programów kształcenia,

Wewnętrzny system zapewniania jakości w sposób bardzo ogólny odnosi się do problemu monitorowania oraz okresowych przeglądów programów kształcenia. Regulacje uczelniane oraz wydziałowe delegują te kompetencje na poszczególne zespoły kierunkowe. Wskazują jednocześnie, iż celem przeglądu programów jest dostosowanie do aktualnie obowiązujących przepisów prawa oraz wymagań rynku pracy. WSZJ szczerkowo określa jednocześnie zakres mechanizmów, kryteriów, częstotliwości oraz źródeł informacji wykorzystywanych do tego procesu. Poszczególne zespoły kierunkowe również nie doprecyzowały sposobu funkcjonowania w tym zakresie.

Członkowie Zespołu Oceniającego zostali poinformowani, że Kierownicy Zakładów w poszczególnych Instytutach będą przygotowywać pod koniec roku akademickiego sprawozdanie zbiorcze na temat realizacji efektów kształcenia na studiach III stopnia, a następnie prześlą je do ZKJK w celu ewentualnej korekty w kolejnych semestrach. Powyższe rozwiązanie przyjmuje się jako korzystne.

- e) ocenę zasad oceniania studentów, doktorantów i słuchaczy oraz weryfikację efektów ich kształcenia,

Zasady oceniania studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych, określone w dokumentach uczelni, m.in. regulaminach odpowiednich studiów, są wiarygodne, przejrzyste oraz powszechnie dostępne. Studenci wskazali, iż stosowane metody weryfikacji obejmują zazwyczaj trzy kategorie efektów kształcenia - wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne. Istotne jest również, iż według opinii środowiska studenckiego system weryfikacji efektów uczenia się jest obiektywny. Także zdaniem uczestników studiów III stopnia zasady oceniania, zawarte w Regulaminie studiów, są obiektywne oraz dostosowane do prowadzonej formy zajęć. Przewidują takie sposoby oceny, jak egzaminy, kolokwia, prace projektowe, sprawozdania, prezentacje, aktywność na zajęciach etc.

Jednocześnie przyjęte w Uczelni rozwiązania w zakresie systemu zapewniania jakości nie przewidują procedury mającej na celu ewaluację zasad oceniania studentów, doktorantów oraz słuchaczy studiów podyplomowych, a zwłaszcza w kontekście możliwości weryfikacji osiąganych efektów kształcenia. Brak ten należy niezwłocznie skorygować.

- f) ocenę jakości kadry prowadzącej i wspierającej proces kształcenia, w tym także przez studentów, doktorantów i słuchaczy, oraz realizowanej polityki kadrowej,

Ocena jakości kadry realizującej proces kształcenia niewątpliwie rozwiązana jest zarówno na Uczelni, jak i na Wydziale w sposób najbardziej kompleksowy ze wszystkich aspektów wewnętrznego systemu zapewniania jakości.

Ocena okresowa kadry naukowo-dydaktycznej dokonywana jest na podstawie jasnych zasad. Należy podkreślić, iż Wydział opracował własny regulamin oceny pracowników, w ramach którego określono szczegółowe kryteria uzyskania poszczególnych ocen częściowych, jak i warunki ustalania oceny końcowej. Rozwiązanie takie należy uznać za dobrą praktykę w zakresie oceny kadry.

Kolejną procedurą stosowaną do ewaluacji pracy nauczycieli jest ankietyzacja jakości zajęć dydaktycznych przeprowadzana wśród studentów. Badanie ankietowe odbywa się na podstawie poprawnie skonstruowanego kwestionariusza ankietowego. Założenia ankietyzacji dotyczącej kadry naukowo-dydaktycznej są zrozumiałe i powszechnie dostępne dla środowiska studenckiego (wszelkie informacje dotyczące wskazanego procesu znajdują się na stronie internetowej Uczelni). Ankiety funkcjonują w formie papierowej i są anonimowe, co wpływa na zwiększenie poczucia bezpieczeństwa studentów w kontekście formułowania opinii. Ponadto kwestionariusz skonstruowany jest w taki sposób, iż studenci mają możliwość wprowadzenia dodatkowych uwag.

Studenci nie są jednak informowani o wynikach przeprowadzanego ankietowania, nie mają również świadomości nt. wykorzystania tych wyników do kształtowania polityki kadrowej Wydziału, związanej nie tylko z jej negatywnymi, ale również pozytywnymi aspektami, takimi jak nagrody czy wyróżnienia. Studenci podczas spotkania z Zespołem Oceniającym wskazali, iż są zainteresowani wynikami ankiet - z pewnością miałyby to wpływ na zwiększenie poczucia celowości dokonywanej oceny oraz umożliwiłoby weryfikację funkcjonowania systemu ankietyzacji.

Proces ankietyzacji odbywa się po każdym cyklu zajęć dydaktycznych. Wyniki ankiet są wykorzystywane jedynie do oceny okresowej nauczycieli akademickich. W ramach Wydziału nie tworzy się rzetelnych opracowań o charakterze analitycznym, dotyczącym wyników ankiet studenckich. Tym samym jednostka pozbawia się narzędzi, które pozwalają monitorować i doskonalić politykę jakości prowadzoną na Wydziale. Warto jednak podkreślić, iż procedura ankietyzacji obejmuje wszystkie stopnie oraz rodzaje studiów prowadzonych na Wydziale.

Innym, ważnym elementem ewaluacji jakości kadry dydaktycznej są regularnie prowadzone hospitacje zajęć. Procedura hospitacji przewidziana w wewnętrznym systemie zapewniania jakości skonstruowana jest zasadniczo poprawnie. W celu standaryzacji wyników hospitacji stosuje się ujednolicony arkusz hospitacyjny, umożliwiający kompleksową ocenę wizytowanych zajęć oraz sformułowanie zaleceń dla ich dalszej poprawy.

Uczelnia przy współpracy z Samorządem Studentów stworzyła kwestionariusz ankiety dotyczący oceny pracy Dziekanatów. Studenci Wydziału Filologiczno - Historycznego mieli możliwość wypowiedzenia się na temat działalności dziekanatu, m.in. kompetencji, rzetelności i dostępności pracowników administracyjnych, czasu oczekiwania na obsługę oraz przepływu informacji w Dziekanacie. Samorząd Studentów opracował wyniki w formie opinii pisemnej skierowanej do Rektora Uczelni. Wskazane badanie ankietowe pozwala na uzyskanie istotnych informacji dotyczących jakości pracy kadry wspomagającej proces kształcenia. W chwili obecnej władze Uczelni są w trakcie zapoznawania się z wynikami procesu ankietyzacji.

Jednocześnie istotną słabością wszystkich procedur jest brak ich kompleksowego wykorzystania w celu doskonalenia jakości kształcenia. Zasadniczym celem ich stosowania jest dokonanie okresowej oceny poszczególnych pracowników. Brak jest natomiast mechanizmów systemowej analizy posiadanych informacji w celu zidentyfikowania słabych i silnych stron kadry naukowo – dydaktycznej oraz wprowadzenie systemowych działań doskonalących.

Ocena jakości zajęć dydaktycznych jest wspomagana anonimową ankietą oceny wykładów i ćwiczeń wypełnianą dobrowolnie także przez doktorantów. Prowadzone hospitacje zajęć dydaktycznych obejmują przede wszystkim doktorantów i młodszych pracowników naukowo-dydaktycznych i są one ważnym elementem w procesie kształcenia i doskonalenia kadry. Z uwagi na fakt, że doktoranci należą do odrębnej grupy aniżeli nauczyciele akademicy i młodszy pracownicy naukowo – dydaktyczni rekomenduje się wprowadzenie zmian w formularzu hospitacji, będącym załącznikiem nr 3 do Uchwały 102 Senatu AJD, celem zapewnienia spójności w dokumentacji.

Realizujący praktyki dydaktyczne uczestnicy studiów III stopnia wprawdzie częściowo podlegają ocenie studenckiej, jednakże wyniki powyższych badań nie są wyodrębniane w raporcie podsumowującym, dlatego też nie jest możliwa ich ocena. Doktoranci podczas spotkania z Zespołem Oceniającym stwierdzili, iż indywidualnie mają oni dostęp do wyników

ankiet studenckich i celem weryfikacji oceny uczestniczą w spotkaniach z opiekunem naukowym lub Kierownikiem zakładu/katedry, co przyjmuje się jako korzystne rozwiązanie. Pozytywny jest fakt, iż doktoranci mają także możliwość na bieżąco zgłaszania swych uwag podczas indywidualnych rozmów z promotorami, Opiekunami roku czy Kierownikami studiów doktoranckich.

g) ocenę poziomu naukowego jednostki

Procedury wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia nie przewidują oceny poziomu naukowego jednostki, również w aspekcie korelacji wyników badań naukowych oraz osiągniętych efektów kształcenia.

Jedyną dotychczas stosowaną praktyką oceny poziomu naukowego Wydziału było poddanie się zewnętrznej ocenie parametrycznej dokonywanej cyklicznie przez właściwe dla tego organy.

h) ocenę zasobów materialnych, w tym infrastrukturę dydaktyczną i naukową, a także środki wsparcia dla studentów,

W zakres działania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia wprowadzono w § 4, ust. 7 Uchwały Senatu ocenę jakości i warunków prowadzenia zajęć dydaktycznych, bazy dydaktycznej, funkcjonowania bibliotek. Nie przewidziano jednak procedur mających na celu ocenę zasobów materialnych, w szczególności ich korelacji z zakładanymi efektami kształcenia. Z informacji uzyskanych od władz Wydziału podczas wizytacji wynika, iż co roku dokonywany jest przegląd pomieszczeń dydaktycznych oraz następuje regularna weryfikacja sprzętów multimedialnych (przeglądu dokonuje informatyk wydziałowy), przeprowadzane są również rozmowy z władzami Instytutów i Kierownikami Zakładów co do potrzeb w zakresie zasobów materialnych.

Jednocześnie w ramach arkusza wykorzystywanego do hospitacji zajęć dydaktycznych istnieje możliwość dokonania oceny infrastruktury dydaktycznej również pod kątem możliwości osiągania zakładanych efektów kształcenia. Jednakże brak jest systemowych mechanizmów przetwarzania oraz wykorzystania informacji pozyskanych tą drogą. Zaleca się zatem stworzenie badania ankietowego lub uwzględnienie w dotychczasowym systemie postępowań oceny przez studentów pozostałych obszarów działalności Jednostki.

Praktyką stosowaną na Wydziale jest analizowanie przez WZOJK sprawozdań z realizacji działań Uczelni na rzecz studentów niepełnosprawnych i przedstawianie Dziekanowi wskazówek i zaleceń w celu dostosowania warunków prowadzenia zajęć do potrzeb osób niepełnosprawnych. Działania te należy ocenić pozytywnie.

Studenci wizytowanej Jednostki mają możliwość skorzystania z doradztwa psychologicznego. Dyżury specjalistów odbywają się raz w tygodniu. Wskazana forma pomocy jest wystarczająca. Zastrzeżenia budzi jednak fakt, iż Jednostka nie prowadzi działań umożliwiających ocenę środków wsparcia dla studentów przez środowisko studenckie.

W odniesieniu do doktorantów korzystnym rozwiązaniem jest przeprowadzanie przez Dyrektorów Instytutów systematycznej kontroli pod kątem dostępności kadry akademickiej dla uczestników studiów doktoranckich i jej gotowości służenia młodszym adeptom nauki pomocą konsultacyjną.

- i) funkcjonowanie systemu informacyjnego, tj. sposobu gromadzenia, analizowania i wykorzystywania stosownych informacji w zapewnieniu jakości kształcenia,

System informacyjny umożliwiający sprawne gromadzenie, analizowanie i wykorzystywanie informacji niezbędnych w zarządzaniu jakością w praktyce nie istnieje. Wielość szczebli i różnorodność organów systemu, jak również niedostatecznie jasny podział kompetencji poszczególnych ciał w ramach systemu dodatkowo utrudnia skuteczny przepływ oraz wykorzystanie informacji gromadzonych w wyniku poszczególnych działań lub procedur.

Rozwiązania wdrażane zarówno na szczeblu uczelnianym, jak i wydziałowym nie zapewniają również sprawnej, systemowej i kompleksowej komunikacji z interesariuszami wewnętrznymi i zewnętrznymi, dotyczącej w szczególności informacji zwrotnej na temat podejmowanych działań projakościowych

- j) publiczny dostęp do aktualnych i obiektywnie przedstawionych informacji o programach studiów, zakładanych efektach kształcenia, organizacji i procedurach toku studiów,

Wdrażany uczelniany wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia nie przewiduje analizy dostępu do informacji niezbędnych w procesie kształcenia. Wydział również dotąd nie prowadził podobnych analiz o charakterze systemowym.

Wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia nie obejmuje swoim zasięgiem w sposób sformalizowany badania jakości w odniesieniu do powszechnego dostępu do aktualnych i obiektywnie przedstawionych informacji o programach studiów, zakładanych efektach kształcenia, organizacji i procedurach toku studiów.

W praktyce system informacyjny skierowany do środowiska studenckiego funkcjonuje poprawnie. Niezbędne informacje na temat programów studiów, zakładanych efektów kształcenia, organizacji i toku studiów można odnaleźć na stronie internetowej Uczelni oraz w Dziekanatach. Problemem jest jednak brak kompleksowych rozwiązań monitorowania oraz weryfikacji jakości przepływu informacji przez środowisko studenckie. Zastrzeżenia budzi również fakt braku procedur umożliwiających studentom ocenę funkcjonowania wskazanego aspektu. Zaleca się uzupełnienie istniejącego systemu o kompleksową procedurę, która umożliwiłaby ocenę funkcjonowania oraz monitorowanie i możliwość weryfikacji przepływu informacji przez środowisko studenckie.

Odnosząc się do studiów III stopnia, to Wydział zapewnia także doktorantom powszechny dostęp do aktualnych i obiektywnie przedstawionych informacji o planach i programach studiów, a także procedurach toku studiów. Wykorzystuje się do tego stronę internetową, tablice ogłoszeń oraz drogę mailową – doktoranci oceniają to pozytywnie. Weryfikacja wydziałowej strony internetowej potwierdziła, że zawiera ona wszelkie potrzebne doktorantom informacje.

Istniejące w systemie mechanizmy, mające na celu m.in. ocenę jakości kadry prowadzącej i wspierającej proces kształcenia, mogą też zapobiegać i korygować nieprawidłowości o charakterze patologicznym. Studenci, doktoranci, pracownicy mają zapewnione formalne drogi rozwiązywania sporów. Brak skarg i konfliktów świadczy o

wysokiej skuteczności tego systemu. Wydaje się, że dopełnienie procedur stanowią: wysoki etos kadry nauczającej, rozwinięte kontakty student – nauczyciel, dobre relacje studentów i pracowników Wydziału z jego kierownictwem. ZO pozytywnie ocenia ten aspekt funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewniania jakości.

- 3) jednostka dokonuje systematycznej oceny efektywności wewnętrznego systemu zapewniania jakości, a jej wyniki wykorzystuje do doskonalenia polityki zapewniania jakości i budowy kultury jakości kształcenia.

Wewnętrzny system zapewniania jakości nie zawiera procedur mających na celu badanie efektywności i skuteczności stosowanych procedur, co wymaga natychmiastowej korekty.

Dodatkowo brak systemowych analiz pod kątem optymalizacji tworzenia oraz gromadzenia dokumentacji w ramach systemu utrudnia prowadzenie skutecznych działań projakościowych.

Załącznik nr 4 Funkcjonowanie wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia

KRYTERIUM 2 SPEŁNIONE ZNACZĄCO

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia *kryteriów szczegółowych*

1) Struktura podejmowania decyzji, a w szczególności podział kompetencji, odpowiedzialności oraz zadań w ramach wewnętrznego systemu zapewniania jakości nie jest jasno określona. Struktura samego systemu obejmuje wszystkie grupy interesariuszy wewnętrznych, w tym udział studentów w procesie podejmowania decyzji. Także doktoranci zarówno na poziomie Uczelni, Wydziału, jak i Instytutów zaangażowani są w formalne struktury decyzyjne. Brak natomiast kierowników studiów III stopnia i podyplomowych w ramach funkcjonującej polityki jakości. W ostatnim czasie wprowadzono rozwiązania mające ustrukturyzować współpracę z otoczeniem zewnętrznym.

2) Wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia nie jest kompleksowy, np. nie uwzględnia środowiska studenckiego na każdym etapie jego funkcjonowania. Wprawdzie studia doktoranckie zostały włączone w założenia systemu, jednakże wewnętrzne procedury wydziałowe nie zapewniają weryfikacji i oceny efektywności wszystkich czynników wpływających na jakość kształcenia. Część realizowanych działań nie odnosi się do studiów doktoranckich, czyniąc funkcjonujący system niekompletnym. Rozwiązania uczelniane nie przewidują lub w sposób istotnie wadliwy określają funkcjonowanie kluczowych procedur systemu, jak np. oceny stopnia realizacji efektów kształcenia. Jednocześnie dostrzegalny jest wzrost świadomości projakościowej na poziomie władz Wydziału oraz Uczelni, który może doprowadzić do wdrożenia kompleksowego systemu zapewniania jakości na podstawie przyjętego przez Wydział dokumentu - „Politykę

jakości”. Pozytywnie natomiast należy ocenić mechanizmy systemu, mające na celu ocenę jakości kadry prowadzącej i wspierającej proces kształcenia.

3) Wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia, wdrażany na Uczelni, nie posiada procedur pomiaru skuteczności i efektywności jego stosowania.

3. Spójność stosowanego w jednostce opisu celów i efektów kształcenia na oferowanych studiach doktoranckich i podyplomowych oraz sprawność i wiarygodność systemu weryfikującego i potwierdzającego ich osiągnięcie.

- 1) Jednostka w wyniku kształcenia na studiach doktoranckich, zapewnia uzyskanie efektów kształcenia właściwych dla obszaru badawczego, którego dotyczą oraz umożliwia uzyskanie stopnia naukowego doktora,

Zasady kształcenia uczestników studiów III stopnia w Akademii im. Jana Długosza określa *Regulamin studiów doktoranckich* przyjęty Uchwałą nr 114/2011 Senatu AJD z dnia 14 grudnia 2011 r., oraz *Wytyczne do projektowania programów kształcenia na studiach doktoranckich* zatwierdzone Uchwałą nr 9/2013 Senatu AJD z dnia 30 stycznia 2013 r. Ponadto na poziomie uczelnianym Uchwałą Senatu AJD nr 46/2012 oraz nr 47/2012 z dnia 23 maja 2012 r. określono efekty kształcenia w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia oraz w dyscyplinie literaturoznawstwo. Przyjęte w ww. dokumentach założenia są zgodne z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa. Na podstawie uczelnianych wytycznych Wydział uchwalił program studiów doktoranckich oraz zestawienie przedmiotów (modułów) kształcenia na studiach doktoranckich z zakresu historii oraz literaturoznawstwa – uchwała 291/2012 oraz 292/2012 Rady WFH z dnia 12 grudnia 2012 r.

Studia III stopnia na Wydziale Filologiczno-Historycznym prowadzone są na dwóch kierunkach: historia i literaturoznawstwo; trwają one osiem semestrów. Studia doktoranckie na kierunku historia istnieją od roku akademickiego 2009/2010, zaś na kierunku literaturoznawstwo - od roku akademickiego 2012/2013. Oznacza to, że na obu kierunkach nie ukończono jeszcze pełnego cyklu kształcenia.

Lista przedmiotów objętych programem studiów III stopnia na kierunku **literaturoznawstwo** (poza proseminariami, seminariami doktoranckimi i lektoratem) to: Filozofia, Dydaktyka szkoły wyższej, Metodyka pracy naukowej, Teoria i metodologia badań w zakresie literaturoznawstwa, Komparatystyka literacka, Komparatystyka kulturowa, Wykład monograficzny oraz 210 godzin Seminariów otwartych – wykładów mistrzowskich poza tokiem studiów. Program tych studiów umożliwia realizację większości założonych efektów kształcenia wyszczególnionych w Uchwale nr 47/2012, przygotowując słuchaczy studium doktoranckiego do pracy badawczej, pozwalając im uzyskać wiedzę o najnowszych osiągnięciach nauki w dziedzinie prowadzonych badań oraz umiejętności dotyczące metodyki i metodologii prowadzenia badań naukowych, a także nabyć kwalifikacje w zakresie nowoczesnych metod i technik prowadzenia zajęć dydaktycznych. W programie tym brak jednak przedmiotów umożliwiających uzyskanie niektórych założonych efektów kształcenia, takich jak: W_09 (*Ma podstawową wiedzę prawną, etyczną i ekonomiczną na temat prowadzenia działalności naukowej, badawczej i dydaktycznej w Polsce i na świecie*); W_10 (*Zna i rozumie metody oceny publikacji naukowych, projektów badawczych; posiada ogólną orientację w zasadach finansowania badań naukowych*). W programie studiów doktoranckich na kierunku literaturoznawstwo brak też przedmiotu umożliwiającego nabycie

kompetencji społecznych odnoszących się do działalności naukowo-badawczej i społecznej roli uczonego, co jest niezgodne z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kształcenia na studiach doktoranckich w uczelniach i jednostkach naukowych, § 5. 1, które stanowi, że: *Realizacja programu studiów doktoranckich przygotowuje do pracy o charakterze badawczym lub badawczo-rozwojowym, a w szczególności prowadzi do osiągnięcia efektów kształcenia w zakresie: 1) wiedzy na zaawansowanym poziomie, o charakterze podstawowym dla dziedziny związanej z obszarem prowadzonych badań naukowych, obejmującej najnowsze osiągnięcia nauki lub sztuki oraz o charakterze szczegółowym, odpowiadające obszarowi prowadzonych badań naukowych, obejmującej najnowsze osiągnięcia nauki lub sztuki; 2) umiejętności związanych z metodyką i metodologią prowadzenia badań naukowych; 3) kompetencji społecznych odnoszących się do działalności naukowo-badawczej i społecznej roli uczonego lub artysty.*

W programie studiów III stopnia na kierunku historia – poza seminarium doktorskim i translatorium języka obcego - znajdują się takie przedmioty, jak Filozofia (logika i epistemologia), Warsztat pracy naukowej historyka, Dydaktyka szkoły wyższej, Dydaktyka historii, Historiozofia, Metodologia nauk historycznych, Historia historiografii, Społeczna rola historyka na przestrzeni dziejów, Społeczna rola uczonego we współczesnym świecie, wykład monograficzny oraz – podobnie jak na literaturoznawstwie - 210 godzin Seminariów otwartych – wykładów mistrzowskich poza tokiem studiów. Tak skonstruowany program pozwala osiągnąć wszystkie założone efekty kształcenia dla studiów III stopnia wskazane w przytoczonym wyżej Rozporządzeniu MNiSW, a także wyszczególnione w Uchwale Senatu AJD nr 47/2012.

Śluchacze studium doktoranckiego na spotkaniu z Zespołem Oceniającym podkreślali duże zaangażowanie swoich opiekunów naukowych w przygotowanie doktorantów do pracy naukowo-badawczej oraz rozwijanie ich zainteresowań i kompetencji merytorycznych. Promotorzy wspólnie z doktorantami formułują problem badawczy zamierzonej dysertacji, wskazują kierunek badań, pomagają zebrać materiały, ale zostawiają też swym podopiecznym szerokie pole do samodzielnych poszukiwań i wyboru metody badawczej.

Trudno jednak w tej chwili ocenić stopień realizacji efektów kształcenia na studiach doktoranckich, którego potwierdzeniem jest przygotowana i obroniona praca doktorska, ponieważ cykl kształcenia na studiach III stopnia nie został jeszcze zakończony. Na spotkaniu z doktorantami ZO uzyskał informację, że otwarcie przewodu doktorskiego następuje najczęściej na IV roku, co źle rokuje terminowemu, czyli określonymu w Regulaminie studiów III stopnia, sfinalizowaniu tych studiów do końca ósmego semestru.

Doktoranci Wydziału Filologiczno-Historycznego mają możliwość pracy w zespołach badawczych - głównie środowiskowych, poprzez udział w badaniach statutowych promotorów, a także uczestniczą w grantach promotorskich (dwa z nich już zostały sfinalizowane, zgłoszono kilka następnych). Doktoranci zostali włączeni w badania prowadzone w Pracowni komparatystyki kulturowej. Można również potwierdzić obecność doktorantów w krajowym i międzynarodowym świecie nauki, przede wszystkim poprzez uczestnictwo w konferencjach związanych tematycznie z ich obszarem badań. Na stronie internetowej studium doktoranckiego zamieszczane są aktualne informacje o konferencjach krajowych i zagranicznych; doktoranci często z możliwości udziału w konferencji korzystają (np. w maju 2013 r. pracownicy Instytutu Historii i doktoranci wystąpią z referatami na konferencji organizowanej na Ukrainie). Doktoranci byli też inicjatorami i dwukrotnie organizatorami odbywającej się co dwa lata konferencji - Forum Doktorantów; efektem tego spotkania był opublikowany już tom pokonferencyjny. Doktoranci Wydziału

współorganizowali też Porozumienie Doktorantów Uczelni Śląskich (w tym roku zapoczątkowano coroczną konferencję). Aktualnie częstochowscy doktoranci przygotowują dwie konferencje: *Współczesne oblicza krytyki literackiej* oraz na temat milczenia w kulturze.

Zaangażowaniu doktorantów Wydziału w badaniach naukowych związanych z tematyką studiów doktoranckich w innych jednostkach służy ścisła współpraca z dwoma lokalnymi oddziałami ogólnopolskich towarzystw naukowych, działającymi przy Wydziale Filologiczno-Historycznym. Zarówno Częstochowski Oddział Towarzystwa Literackiego im. Mickiewicza, jak i Częstochowski Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego włączają doktorantów w swoją działalność. Towarzystwo Literackie im. Mickiewicza zaprasza doktorantów literaturoznawców do wygłaszania odczytów, a ostatnio także do organizowania międzynarodowej konferencji. Doktoranci z historii są zobowiązani w czasie studiów do dwukrotnych wystąpień na forum Częstochowskiego Oddziału Towarzystwa Historycznego, którego zarząd główny tworzą pracownicy uczelni. Należy docenić starania władz Wydziału, aby poprzez naukową aktywność doktorantów zbudować w Częstochowie silne środowisko naukowe.

Jak dotąd brak przykładów udziału częstochowskich doktorantów w ogólnopolskich i zagranicznych zespołach badawczych, trzeba jednak pamiętać, że Studium Doktoranckie Filologiczno-Historyczne rozpoczęło swoją działalność dopiero cztery lata temu.

Władze Jednostki i kierownictwo studium doktoranckiego podejmują skuteczne działania w celu umożliwienia doktorantom przygotowania publikacji naukowej. Tomy tekstów wygłaszanych na doktoranckich konferencjach organizowanych w Częstochowie są współfinansowane przez Wydział. Teksty częstochowskich doktorantów umieszczane są też w tomach stanowiących plon ogólnopolskich konferencji – nie tylko doktoranckich (np. XI Forum Historyków Wojskowości). Od 2004 roku co cztery lata odbywa się w Częstochowie międzynarodowa konferencja „Żydzi Częstochowianie”, z aktywnym udziałem doktorantów. Następnie, w specjalnych tomach pokonferencyjnych publikowane są ich wystąpienia.

Doktoranci publikują także w czasopismach uczelnianych („Zeszyty Historyczne”, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie”, „Filologia Polska”, „Historia i Teoria Literatury”), a także w punktowanych czasopismach krajowych (np. „Ruch Literacki”, „Akcent”) oraz zagranicznych (głównie ukraińskich). Doktoranci regularnie publikują też w piśmie Częstochowskiego Oddziału PTH – „Częstochowskie Teki Historyczne”; na mocy umowy PTH z Wydziałem Filologiczno-Historycznym dwa tomy „Tek” zawierały wyłącznie teksty doktorantów. Promotorzy doktorantów będący członkami komitetu redakcyjnego ogólnopolskich czasopism naukowych umożliwiają publikację tam tekstów swoich podopiecznych. Wszystkie wystąpienia doktorantów na konferencjach naukowych i publikowane przez nich teksty są wcześniej dyskutowane w szerszym gronie, sprawdzane, oceniane i korygowane przez promotorów.

Kwalifikacje kadry naukowo-dydaktycznej prowadzącej zajęcia dydaktyczne na studiach doktoranckich oraz sprawującej opiekę naukową nad doktorantami umożliwiają osiągnięcie celów i efektów kształcenia na tych studiach. Opiekunami naukowymi doktorantów są wyłącznie samodzielni pracownicy naukowcy o wysokich kompetencjach merytorycznych i potwierdzonych publikacjami zainteresowaniach naukowych, zgodnych z tematyką powstających pod ich nadzorem prac doktorskich. Wśród prowadzących zajęcia na studiach III stopnia przeważają samodzielni pracownicy naukowcy, aczkolwiek uderza stosunkowo liczna (9 osób) grupa nauczycieli akademickich ze stopniem doktora.

Większość tych wypracowanych przez Zespół Oceniający konstatacji podzielają doktoranci, co dowodzi faktu, że są oni świadomi konieczności uzyskania efektów kształcenia. W ich opinii przygotowanie do pracy badawczej poprzez umożliwienie uzyskania zaawansowanej wiedzy o najnowszych osiągnięciach nauki w dziedzinie i obszarze prowadzonych badań jest wystarczające. Służy temu – jak podkreślano - uczestnictwo w proseminariach, seminariach oraz wykładach specjalistycznych, np. *Historia historiografii, Historiozofia, Filozofia czy Komparatystyka kulturowa*. Według doktorantów zakładane efekty są osiąmane, a programy studiów III stopnia zawierają spójny opis celów kształcenia z proponowanymi treściami kształcenia, dla których opracowano efekty kształcenia.

W opinii doktorantów osiągnięcie efektów kształcenia z zakresu umiejętności dotyczących metodyki i metodologii prowadzonych badań naukowych można częściowo uzyskać w ramach seminariów doktoranckich czy pracy w zespołach badawczych. Ponadto programy studiów zawierają zajęcia doskonalące umiejętności dotyczące metodyki i metodologii prowadzonych badań naukowych, tj. *Warsztat pracy historyka, Metodyka pracy naukowej literaturoznawcy, Teoria i metodologia badań w zakresie literaturoznawstwa (filologia polska oraz filologie obce), czy Metodologia nauk historycznych*. Na spotkaniu z członkami Zespołu Oceniającego uczestnicy studiów III stopnia potwierdzali, że poruszane zagadnienia zapewniają im doskonalenie warsztatu naukowca, rozwijają umiejętności w sferze prowadzenia badań naukowych i opracowywania ich wyników.

Doktoranci wyrażali przekonanie, iż proponowana oferta programowa zawiera przedmioty, takie jak *Społeczna rola historyka na przestrzeni dziejów, Społeczna rola uczonego we współczesnym świecie*, które służą rozwijaniu kompetencji społecznych w zakresie działalności naukowo – badawczej oraz społecznej roli uczonego. Ponadto w opinii uczestników studiów III stopnia rozwój kompetencji społecznych dokonuje się również poprzez uczestnictwo w konwersatoriach językowych, pracę w zespołach badawczych oraz udział w konferencjach.

W Jednostce funkcjonują również kursy rozwijające umiejętności zawodowe doktorantów, np. wykłady monograficzne, seminaria otwarte czy wykłady mistrzowskie. Uczestnicy studiów III stopnia zwrócili jednak uwagę, iż zasadne byłoby rozszerzyć katalog kursów również o przedmioty w językach obcych. Pozwolą one – ich zdaniem - na jeszcze lepszy rozwój umiejętności praktycznych oraz kompetencji społecznych. Z tą opinią zgadza się Zespół Oceniający.

Uzyskanie przez doktorantów kwalifikacji w zakresie metod i technik prowadzenia zajęć dydaktycznych jest możliwe poprzez udział w zajęciach typu: *Dydaktyka szkoły wyższej, Dydaktyka historii, Nowe technologie w procesie kształcenia* czy obowiązkowych hospitacji (60 godz./ I rok studiów – literaturoznawstwo). Zdaniem doktorantów korzystnym rozwiązaniem jest uwzględnienie w powyższych kursach przygotowanie wzoru programu, opracowanie modelu sylabusu przedmiotu czy konspektu wybranej formy zajęć ze studentami sprawdzających efekty kształcenia. Uczestnicy studiów III stopnia pozytywnie ocenili także możliwość poznania podczas zajęć różnych metod nauczania i środków dydaktycznych. Kursy dydaktyczne - zdaniem doktorantów - są praktyczne i niezmiennie pomocne w późniejszej pracy dydaktyka. Zastrzeżenia zgłoszone przez uczestników studiów III stopnia w dyscyplinie literaturoznawstwo dotyczyły zbyt dużej liczby obowiązkowych hospitacji podczas I roku studiów – konieczności udziału w zajęciach na zasadzie obserwatora. W opinii doktorantów zasadne byłoby jednak ograniczenie liczby obowiązkowych hospitacji, z czym zgadza się Zespół Oceniający.

Uczestnicy studiów III stopnia doceniają działania Jednostki na rzecz włączenia ich do współpracy w zespołach badawczych, istniejących na Wydziale. Są w pełni świadomi faktu, że praca naukowa w zespołach badawczych wpływa bezpośrednio na realizację efektów kształcenia. Z uznaniem wypowiadano się o wsparciu ze strony Jednostki w procesie przygotowania publikacji naukowej. Podczas spotkania z Zespołem Oceniającym zwrócono uwagę na pomoc merytoryczną przy przygotowywanych publikacjach w ramach poszczególnych proseminariów, seminariów, jak również podczas kursu *Warsztat pracy naukowej historyka*. Doktoranci potwierdzają i doceniają również możliwość zarówno publikowania w czasopiśmie uczelnianym, jak i uczestnictwa w krajowym oraz lokalnym życiu naukowym.

Młodzi adepci nauki pozytywnie wypowiedzieli się na temat zgodności kwalifikacji merytorycznych kadry naukowo-dydaktycznej, prowadzącej zajęcia dydaktyczne na studiach doktoranckich, jak również zgodności kwalifikacji naukowych osób sprawujących nad nimi opiekę naukową. Zdaniem uczestników studiów III stopnia kadra naukowa w większości wywiązuje się ze swoich zadań w sposób odpowiadający potrzebom doktorantów. Prowadzący na pierwszych zajęciach informują o zasadach obowiązujących na ich przedmiotach, tj. formie i terminie zaliczeń, zakresie i tematyce materiału objętego egzaminem, ew. zwolnieniach z egzaminu i formach odrabiania zajęć.

- 2) jednostka zapewnia efekty kształcenia na studiach podyplomowych zgodne z wymaganiami organizacji zawodowych i pracodawców oraz umożliwiające nabycie uprawnień do wykonywania zawodu lub nowych umiejętności niezbędnych na rynku pracy,

Na Wydziale Filologiczno-Historycznym prowadzone są obecnie studia podyplomowe na trzech kierunkach: Logopedia-logopeda oświatowy, Wiedza o kulturze w szkole ponadgimnazjalnej, Edukacja dla bezpieczeństwa. Zdecydowana większość słuchaczy wszystkich trzech kierunków to czynni nauczyciele skierowani na te studia przez swoich pracodawców, czyli dyrektorów szkół, a w przypadku logopedii także kierownictwo przedszkoli. Pracodawcy zgłaszają konkretne zapotrzebowania wynikające albo z wprowadzenia w ostatnich latach do szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych nowych przedmiotów (Edukacja dla bezpieczeństwa, Wiedza o kulturze) albo z rosnącej liczby dzieci i młodzieży wymagających pomocy logopedycznej. O tym, że umiejętności zdobywane w czasie studiów podyplomowych na kierunku logopedia są potrzebne na rynku pracy, świadczy także różnorodność instytucji kierujących słuchaczy na te studia – są to obok szkół i przedszkoli także zakony czy Radio Jasna Góra.

Efekty kształcenia na prowadzonych w Jednostce studiach podyplomowych są w przypadku Edukacji dla bezpieczeństwa i Wiedzy o kulturze ściśle skorelowane z wymaganiami pracodawców, sformułowanymi w podstawie programowej obu przedmiotów. Podyplomowe studia w zakresie logopedii szkolnej także powstały na zamówienie Ministerstwa Oświaty - asumpt do ich zorganizowania dał 18 lat temu grant ministerialny. W tej chwili twórcy programu logopedii, określając efekty kształcenia, korzystają z doświadczeń czynnych logopedów, najczęściej prowadzących zajęcia na studiach podyplomowych i/lub przyjmujących słuchaczy na praktyki w prywatnych gabinetach i przychodniach. Raz w semestrze współpracujący z podyplomową logopedią praktycy wypełniają ankietę, w której

wskazują deficyty efektów kształcenia słuchaczy i ewentualnie sugerują zmiany programu – ankieta taka została okazana Zespołowi Oceniającemu.

Absolwenci zarówno Edukacji dla bezpieczeństwa, jak i Wiedzy o kulturze uzyskują dyplom ukończenia studiów podyplomowych uprawniający ich do prowadzenia w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych nowych przedmiotów. Ci słuchacze studiów podyplomowych, którzy nie są czynnymi nauczycielami (nieliczna grupa), muszą we własnym zakresie zaliczyć blok przedmiotów metodyczno - pedagogicznych.

Program i plan studiów podyplomowych nie budzą zastrzeżeń, efekty kształcenia zostały określone realistycznie i są możliwe do zrealizowania w czasie trwania tych studiów (Wiedza o kulturze i Edukacja dla bezpieczeństwa – trzy semestry, Logopedia - dla osób, które ukończyły studia filologiczne - 3 semestry, dla absolwentów innych kierunków - 4 semestry). Dbałość o zrealizowanie założonych efektów kształcenia przejawia się także w korygowaniu programu studiów zgodnie z uzasadnionymi sugestiami pracodawców lub słuchaczy, ale także w jego uzupełnianiu o zajęcia dodatkowe, formalnie nieobjęte programem. Na Logopedii wprowadzono dodatkowe dobrowolne warsztaty z wczesnej interwencji logopedycznej – duże zainteresowanie tymi zajęciami sprawiło, że od przyszłego roku akademickiego zostaną one włączone do programu studiów. Na kierunku Edukacja dla bezpieczeństwa słuchacze mogą poszerzyć wiedzę i umiejętności w trakcie organizowanych przez kierownika tych studiów kilkudniowych tzw. Podróży wojskowo-historycznych, w których udział jest dobrowolny.

Proporcje między przedmiotami teoretycznymi i praktycznymi są właściwe, podobnie jak czas i miejsce odbywania praktyk - słuchacze Edukacji dla bezpieczeństwa oraz Wiedzy o kulturze w szkole odbywają praktyki w szkołach, zaś słuchacze kierunku Logopedia – logopeda szkolny w świetlicach (zwłaszcza TPD), prywatnych gabinetach i przychodniach logopedycznych na terenie Częstochowy.

Dobór i liczba osób realizujących zajęcia dydaktyczne na studiach podyplomowych są prawidłowe i umożliwiają uzyskanie zakładanych efektów kształcenia oraz zapewnienie właściwej jakości kształcenia. Zgodnie z profilem tych studiów wśród kadry jest duża liczba praktyków. Obecni na spotkaniu z Zespołem Oceniającym słuchacze podkreślali wysokie kompetencje merytoryczne i dydaktyczne, a także zaangażowanie, życzliwość i dostępność osób prowadzących zajęcia. Wszyscy prowadzący zajęcia na studiach podyplomowych zatrudniani są w drodze konkursu oraz zatwierdzani przez Radę Instytutu i Wydziału.

3) wewnątrzni i zewnątrzni interesariusze uczestniczą w procesie określania efektów kształcenia,

Udział interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych w procesie określania efektów kształcenia, ich osiągania oraz weryfikacji, a także oceny jakości kształcenia na studiach doktoranckich i podyplomowych prowadzonych na Wydziale Filologiczno-Historycznym jest spory i widoczny. W przypadku interesariuszy zewnętrznych należy jednak podkreślić, że trwa proces formalizacji ich udziału. Jak wspomniano, władze Wydziału podjęły w ostatnim czasie starania o nadanie kontaktom z interesariuszami zewnętrznymi charakteru formalnego. Taki cel miało – przypomnijmy - utworzenie w grudniu 2012 r. Rady Ekspertów Zewnętrznych. W jej skład weszli przedstawiciele władz miasta (m.in. Prezydent i Starosta Częstochowy), dyrektorzy szkół i in. Zgodnie z założeniami Rada będzie m.in. opiniować

programy studiów wszystkich stopni oraz współdecydować o uruchamianiu nowych kierunków na studiach I i II stopnia oraz podyplomowych.

W odniesieniu do studiów doktoranckich to interesariuszami wewnętrznymi są przede wszystkim władze Wydziału zatwierdzające programy i efekty kształcenia na tych studiach, kierownicy tych studiów budujący wraz grupą osób prowadzących zajęcia na studiach III stopnia programy i określający efekty kształcenia, promotorzy prac doktorskich opiniujący także teksty naukowe autorstwa doktorantów. Uczestnictwo doktorantów jako interesariuszy wewnętrznych w procesie określania efektów kształcenia, ich osiągania oraz weryfikacji można obecnie uznać za zadowalające. Doktoranci brali czynny udział w tworzeniu programów studiów, a po opracowaniu finalnego kształtu pozytywnie zaopiniowali dokumentację programową. Poza włączeniem uczestników studiów III stopnia w prace nad programami i określaniem efektów kształcenia, za cenne można uznać także indywidualne konsultacje pomiędzy doktorantami a opiekunami naukowymi i kierownikami zakładów. Dotyczą one kwestii programowych i efektów kształcenia.

Interesariusze zewnętrzni z kolei to m.in. pozauczelniani recenzenci artykułów i dysertacji doktorantów, redaktorzy pism, w których doktoranci publikują, władze obu towarzystw naukowych działających przy Wydziale, na których forum doktoranci prezentują swoje teksty lub przedstawiają efekty prowadzonych prac badawczych. W takim charakterze występują także władze miasta (Wydział Kultury Urzędu Miejskiego, Urząd Marszałkowski, starostwo powiatu) w różny sposób uczestniczące w procesie określania efektów kształcenia oraz ich weryfikacji. I tak przedstawiciele Wydziału Kultury Urzędu Miejskiego sugerują władzom ocenianej Jednostki nowe kierunki badawcze związane z regionem (np. dzieje gminy), a także proponują współpracę przy organizacji imprez kulturalnych i quasi naukowych. W wydarzeniach tych uczestniczą słuchacze studium doktoranckiego. W 2012 r. doktoranci wzięli udział w konferencji naukowej zorganizowanej z okazji 45 rocznicy śmierci Haliny Poświatowskiej; na zaproszenie władz miasta doktoranci realizują obecnie „Projekt: Ludmiła Marjańska”. Urząd Miasta jest też patronem cyklicznych konferencji doktorantów „Forum Doktorantów” i wraz z władzami Uczelni finansuje tomy pokonferencyjne, na wniosek Kierownika Studium Doktoranckiego Historii wsparł finansowo tom artykułów doktorantów. Do tego typu inicjatyw można też zaliczyć deklarację Starosty Powiatu o sfinansowaniu publikacji prac doktorskich związanych tematycznie z miastem i regionem.

W odniesieniu do studiów podyplomowych interesariuszami wewnętrznymi są władze Wydziału i kierownictwo tych studiów określające ich program, cele i efekty kształcenia, a także opiekunowie i recenzenci prac dyplomowych słuchaczy. Dostrzegalny jest też wpływ interesariuszy zewnętrznych na określanie i weryfikację efektów kształcenia oraz ocenę jego jakości, choć brak tu jeszcze rozwiązań systemowych. Studia podyplomowe w zakresie „Wiedzy o kulturze” uruchomiono w odpowiedzi na silne zapotrzebowanie dyrektorów szkół - ten przedmiot wszedł do programu szkolnego w roku 2012/2013 (wtedy też „ruszyły” studia podyplomowe). Słuchaczami tego kierunku są pracujący w zawodzie nauczyciele, pragnący poszerzyć swoje kwalifikacje, a także zwiększyć stabilność zatrudnienia w szkole dzięki uzyskaniu kompetencji do prowadzenia nowego przedmiotu. Należy podkreślić, że Kierownik studiów „Wiedzy o kulturze” prowadził nieformalne konsultacje programowe z dyrektorem I LO im J. Słowackiego (absolwentką Wydziału Filologiczno-Historycznego, słuchaczką studiów podyplomowych i członkiem Rady Ekspertów Zewnętrznych).

Interesariuszami zewnętrznymi dla kierunku Logopedia – logopeda oświatowy są dyrektorzy szkół formułujący określone oczekiwania wobec absolwentów tego kierunku, a

także czynni logopedzi prowadzący zajęcia praktyczne na studiach podyplomowych lub przyjmujący słuchaczy tych studiów na zajęcia i praktykę w poradniach i gabinetach. Ich wymagania, opinie wystawiane praktykantom, a także nieformalne konsultacje z kierownictwem studiów podyplomowych w sposób istotny wpływają na programy, określanie i weryfikację efektów, są też formą oceny jakości kształcenia na kierunku Logopedia – logopeda oświatowy.

Odnosząc się do oferty tematycznej studiów podyplomowych, to jakkolwiek jest ona stabilna, to jednak w stosunku do kadrowego potencjału Jednostki niezbyt bogata. W ostatnich 3 latach powtórzono trzykrotnie studia podyplomowe Logopedia – logopeda oświatowy (cieszą się one stosunkowo dużym zainteresowaniem: na kolejnych kursach 49 słuchaczy, następnie - 73 i wreszcie - 68 osób); dwukrotnie - Edukacja dla bezpieczeństwa (odpowiednio 19 i 22 osoby); w roku akademickim 2011/2012 uruchomiono raz Wiedzę o kulturze w szkole ponadgimnazjalnej (10 osób). Przedstawiane propozycje nowej oferty nie zawsze spotykają się z odpowiednim zainteresowaniem wśród potencjalnych kandydatów, jak miało to miejsce w przypadku przygotowanych studiów: Ochrona dóbr kultury. Jednakże w wyniku podjętej współpracy z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego w przygotowaniu jest nowa, zmodyfikowana ich wersja, uzupełniona o inwentaryzację dóbr kultury. Powinno to znacząco wpłynąć na atrakcyjność tych studiów wśród pracowników urzędów gmin i miast. Na spotkaniu Zespołu Oceniającego z pracodawcami padło kilka innych interesujących propozycji nowych kierunków studiów podyplomowych, dyktowanych potrzebami rynku pracy. Można przypuszczać, że także członkowie Rady Ekspertów Zewnętrznych wystąpią z propozycjami kierunków studiów podyplomowych atrakcyjnych dla pracodawców.

Programy realizowanych, kolejnych edycji studiów uwzględniają występujące nowe zjawiska potrzeb społecznych i trendów logopedycznych. Możliwe jest to dzięki współpracy z Poradniami Psychologiczno - Pedagogicznymi, instytucjami szkolno-oświatowymi oraz dzięki zatrudnieniu wykładowców praktyków pracujących w terenie. Program weryfikowany jest przez słuchaczy jeszcze w trakcie studiów przez wprowadzenie bloku praktyk (wymiar 10 h). Również sugestie absolwentów/pracodawców wpływają na zmiany w określaniu efektów kształcenia (wprowadzenie warsztatów z wczesnej diagnostyki, czy przedmiotu wczesna interwencja logopedyczna).

Podobnie rzecz przedstawia się w przypadku studiów Edukacja Obronna. Słuchacze jeszcze w trakcie studiów uzyskują dodatkowe certyfikaty w jednostkach zewnętrznych uprawnionych do ich wydania, np. przez Centrum Ratownictwa Medycznego. Stosownych porozumień wymagają również zajęcia praktyczne (realizowane na terenie Centrum Zarządzenia Kryzysowego, Straży Pożarnej) oraz objazd historyczny tzw. podróż historyczno - wojskowa. Nowy program kolejnego cyklu studiów poddany zostanie konsultacjom eksperckim w Centrum Kształcenia Wojsk Inżynieryjnych i Chemicznych we Wrocławiu.

Zarówno programy studiów Edukacja obronna, jak i Wiedza o kulturze spełniają wymagania dotyczące studiów podyplomowych w zakresie nauczania nowego przedmiotu zgodnie z rozporządzeniem MNiSW z dnia 17.01.2012 r. (Dz.U. Nr 164 poz. 1365, z późn. zm.). Korekty dokonywane w programach studiów opiniowane są przez Instytuty i zatwierdzane przez Radę Wydziału (por. dokumentacja w Dziekanacie). Ponadto pomocne w ustalaniu efektów kształcenia są ankiety ewaluacyjne wypełniane przez słuchaczy, odnoszące się do oceny programu i efektów kształcenia dla każdego przedmiotu (por. wzór Ankiety oceny wykładów i ćwiczeń; wyniki badań jakości kształcenia).

- 4) jednostka stosuje system ECTS, w którym liczba punktów odpowiada nakładowi pracy doktoranta i słuchacza, adekwatnemu do osiągniętych efektów kształcenia,

Zasady podziału punktów ECTS określają *Wytyczne do projektowania programów kształcenia na studiach doktoranckich* zatwierdzone Uchwałą nr 9/2013 Senatu Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie z dnia 30 stycznia 2013 r.

System ECTS został wprowadzony na studiach doktoranckich i dwóch kierunkach studiów podyplomowych – Wiedzy o kulturze w szkole i Logopedii. Na trzecim z prowadzonych kierunków – Edukacji dla bezpieczeństwa – ma zostać wprowadzony w przyszłym roku akademickim. System ten nie działa jednak w sposób prawidłowy zarówno na studiach doktoranckich, jak i podyplomowych, a tryb jego wprowadzenia świadczy o niezrozumieniu zasad ECTS. Przejawia się to przede wszystkim w nieprawidłowym przydzielaniu poszczególnym przedmiotom liczby punktów ECTS – nie został uwzględniony nakład pracy i czas potrzebny do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia, a często polega on także na nierealistycznym, nieadekwatnym do czasu trwania zajęć, określaniu tych efektów. Na przykład w planie studiów doktoranckich z historii przedmiotowi *Dydaktyka szkoły wyższej* przyznano 3 ECTS przy nakładzie pracy studenta 50 godzin; *Historia historiografii* (łącznie 60 godzin - 30 godzin wykładu, 30 godzin ćwiczeń) otrzymała 2 ECTS, *Filozofia (logika)* – 30 godzin, w tym 15 godzin wykładu, 15 godzin ćwiczeń – 1 ECTS przy trzystronicowych treściach kształcenia. Podobnie nierealistyczne z perspektywy ECTS treści kształcenia i liczbę lektur obowiązkowych spotykamy w sylabusach studiów doktoranckich z zakresu literaturoznawstwa.

Jeszcze większy brak zrozumienia celów i zasad ECTS widoczny jest w planie studiów i sylabusach studiów podyplomowych. W przypadku Logopedii przedmiotowi *Zaburzenia mowy a wady słuchu*, trwającemu 5 godzin, przyznano 3 ECTS, podczas gdy zaplanowane do realizacji w tym czasie treści kształcenia zapisano w 15 punktach, a warunki zaliczenia określono jako „czynny udział w zajęciach, krótki test”. Przedmiotowi *Fonetyka* (15 godzin ćwiczeń), przyznano 5 ECTS, *Diagnozie logopedycznej* (6 godzin ćwiczeń) - 3 ECTS, *Alalii* (5 g. ćwiczeń) - 3 ECTS, a trwającemu 10 godzin wykładowi *Blok neurologiczno-psychiatryczny – neuropatia rozwojowa* - 2 ECTS (1 za udział w zajęciach, 1 za wynik testu zaliczeniowego).

Podobnie w przypadku Wiedzy o kulturze w szkole ponadgimnazjalnej - przedmiot *Semiotyka tekstów kultury* (15 godzin ćwiczeń) otrzymał 3 ECTS (nakład pracy studenta: udział w zajęciach - 15 godzin, przygotowanie do testu – 15 godzin, udział w konsultacjach – 5 godzin). W sylabusie przedmiotu *Antropologia słowa* (15 godzin ćwiczeń, 3 ECTS) brak wyliczenia nakładu pracy studenta, podano tylko sposób zaliczenia: zaliczenie na ocenę na podstawie aktywnego udziału w zajęciach.

Duża część sylabusów dla studiów doktoranckich i podyplomowych zredagowana jest niestarannie, bez dbania o ujednolicenie ich formy i podanie wszystkich wymaganych informacji (np. o liczbie godzin zajęć), treści kształcenia określone są w sposób nierealistyczny w stosunku do czasu trwania zajęć, podobnie jak lista lektur obowiązkowych.

Studenci studiów doktoranckich znają zasady ECTS i możliwości, jakie ten system daje, nie korzystają jednak z tych możliwości - mimo intensywnych zachęt ze strony władz Jednostki i żywych kontaktów Wydziału zwłaszcza z uczelniami na wschodzie Europy nie biorą oni udziału w międzynarodowej wymianie w ramach stosownych programów. Być może sytuacja ta zmieni się z czasem, gdyż – przypomnijmy - studia doktoranckie na Wydziale Filologiczno-Historycznym realizowane są od niedawna.

Słuchacze studiów podyplomowych na spotkaniu z Zespołem Oceniającym wykazali całkowitą nieznamość zasad ECTS.

- 5) jednostka posiada wiarygodny, przejrzysty i powszechnie dostępny - zwłaszcza dla studentów, doktorantów i słuchaczy - system umożliwiający ocenę stopnia osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia.

Kryteria oceny stopnia osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia zostały szczegółowo przedstawione w *Regulaminie studiów doktoranckich AJD* oraz *Regulaminie studiów podyplomowych AJD*, choć tylko pierwszy z nich znajduje się na stronie internetowej AJD i Wydziału Humanistycznego. Ponadto system oceny stopnia osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia jest przedstawiany i omawiany przez prowadzących na pierwszych zajęciach. Należy go uznać za wiarygodny i przejrzysty, pozwala mierzyć postępy w osiąganiu efektów kształcenia. Doktoranci na zakończenie każdego semestru składają sprawozdania ze swej działalności naukowo-badawczej, są też określone jasne kryteria nagradzania najlepszych z nich. Niepokój członków Zespołu Oceniającego wzbudził fakt, już wcześniej wspomniany, że doktoranci otwierają przewód zazwyczaj dopiero na czwartym roku, kiedy należałoby już finalizować prace nad doktoratem. Ponieważ jednak czteroletni cykl kształcenia na studiach doktoranckich nie został jeszcze ukończony, trudno ocenić efektywność kształcenia mierzoną liczbą obronionych w terminie doktoratów. Zwraca przy tym uwagę duża liczba skreśleń – w roku akademickim 2011/2012 skreślono z listy studentów studiów doktoranckich aż 13 osób.

Sposoby weryfikacji efektów kształcenia na studiach podyplomowych są liczne i zróżnicowane; należą do nich kolokwia, egzaminy, lekcje pokazowe, prace śródsesemestralne, zaliczenia i opinie opiekuna praktyk, ocena pracy dyplomowej jako wieńczącej wszystkie studia podyplomowe i egzamin końcowy.

Zarówno na studiach doktoranckich, jak i podyplomowych zajęcia są hospitowane (Zespołowi Oceniającemu przedstawiono arkusze hospitacyjne); promotorzy lub inni samodzielni pracownicy naukowci hospitują też zajęcia prowadzone przez doktorantów. Po zakończeniu każdego zajęcia doktoranci i słuchacze studiów podyplomowych wypełniają ankiety ewaluacyjne, oceniając m.in. efekty kształcenia. Wyniki tych ankiet są przez Kierowników studiów doktoranckich i podyplomowych omawiane z każdym prowadzącym zajęcia. Słuchacze studiów podyplomowych w zakresie logopedii mają okazję bardzo wcześnie ocenić przewidywane efekty kształcenia – pierwszy zjazd jest zawsze bezpłatny, dopiero po nim kandydaci deklarują wolę podjęcia studiów i wnoszą opłatę.

Podczas spotkania z Zespołem Oceniającym doktoranci pozytywnie ocenili warunki i formy uzyskiwania zaliczeń zajęć dydaktycznych zapisane w kartach opisu przedmiotów; także uznali zasadność i znaczenie składania semestralnych sprawozdań z postępów w pracy naukowo-badawczej (zawierają one wykaz prac publikowanych wraz z ich oceną dokonaną przez opiekuna naukowego/promotora i Kierownika studiów doktoranckich). Doktoranci w pełni akceptują, oceniając to pozytywnie, wymóg sformułowania tematyki badań już na pierwszym roku, a także ciągły monitoring prowadzonych prac badawczych (odbywa się to w ramach zajęć seminaryjnych w formie prezentacji częściowych wyników badań). Natomiast negatywnie oceniana jest zasada otwierania przewodów doktorskich dopiero na czwartym roku.

KRYTERIUM 3 SPEŁNIONE ZNACZĄCO

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia *kryteriów szczegółowych*

1) Kształcenie na studiach III stopnia umożliwia studentom uzyskanie stopnia naukowego doktora i osiągnięcie większości założonych efektów kształcenia. Stwierdzono jednak nieuwzględnienie w programie studiów doktoranckich zajęć umożliwiających uzyskanie wszystkich założonych efektów kształcenia, a także jednego z efektów określonych w Rozporządzeniu MNiSW z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kształcenia na studiach doktoranckich w uczelniach i jednostkach naukowych. Należy zatem skorygować program studiów III stopnia. Trudno także ocenić na obecnym etapie efektywność studiów doktoranckich mierzoną liczbą obronionych w terminie prac.

2) Efekty kształcenia na studiach podyplomowych są konsultowane z przedstawicielami organizacji zawodowych i pracodawców jedynie w sposób nieformalny. Jednak fakt, że słuchacze studiów podyplomowych są najczęściej delegowani przez pracodawców, dowodzi pośrednio, lecz przekonująco, że założone efekty kształcenia są zgodne ich potrzebami, czyli umożliwiają nabycie wiedzy i umiejętności potrzebnych na rynku pracy.

3) Udział uczestników studiów III stopnia jako interesariuszy wewnętrznych w procesie określania efektów kształcenia należy uznać za zadowalający. Doktoranci włączani są w działania Wydziału zarówno na etapie przygotowywania dokumentów programowych, jak i na kolejnych etapach – monitoringu i weryfikacji określonych efektów kształcenia. Natomiast udział interesariuszy zewnętrznych ma charakter na razie nieformalny. W tym kontekście należy z uznaniem odnotować jako krok w dobrym kierunku powołanie Rady Ekspertów Zewnętrznych z zadaniem m.in. konsultowania i oceny programu oraz efektów kształcenia na studiach doktoranckich i podyplomowych. Warto też byłoby podjąć próbę poszerzenia oferty kształcenia na studiach podyplomowych zgodnie z potencjałem naukowym kadry oraz potrzebami rynku pracy.

4) ECTS na studiach doktoranckich i podyplomowych został wdrożony w sposób niewłaściwy i wymaga pilnej korekty (liczba punktów przyporządkowanych dla każdego przedmiotu powinna odpowiadać nakładowi pracy doktoranta w ten sposób, aby był on adekwatny do osiągniętych celów i efektów kształcenia). Skorygować należy także sylabusy dla studiów III stopnia, ujednolicić ich formę, uzupełnić zawarte w nich informacje, realistycznie określić zarówno cele i treści kształcenia, jak i listy lektur obowiązkowych.

5) Stosowany w jednostce system oceny stopnia osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia jest przejrzysty, wiarygodny i powszechnie dostępny; na stronie internetowej Wydziału brak jednak *Regulaminu studiów podyplomowych*.

4. Zasoby kadrowe, materialne i finansowe posiadane przez jednostkę dla realizacji zakładanych celów strategicznych i osiągnięcia efektów kształcenia

- 1) Jednostka zapewnia kadre stosowną do potrzeb wynikających z prowadzonej działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej oraz prowadzi politykę kadrową umożliwiającą rozwój kwalifikacji naukowych i dydaktycznych pracowników,

Struktura kadrowa Wydziału jest w dużej mierze konsekwencją generalnej polityki kadrowej, prowadzonej na Uczelni. Strategię tę charakteryzuje brak konsekwencji w odniesieniu do wymagań związanych z awansem naukowym. Wymagania te trudno wyegzekwować, czego potwierdzeniem są przegrane procesy sądowe wytoczone przez zwolnionych wcześniej pracowników ze stopniem doktora (na podstawie informacji uzyskanymi w rozmowie z władzami Uczelni). W efekcie na 108 pracowników naukowo-dydaktycznych Wydziału aż 65 to osoby ze stopniem doktora, a tylko 6 ma tytuł profesora, zaś 27 - stopień doktora habilitowanego. Ponadto 10 pracowników legitymuje się zaledwie tytułem zawodowym magistra. Wprawdzie w ciągu czterech lat (2008-2012) zmniejszyła się liczba magistrów (z 14 do 10) i zwiększyła liczba doktorów (z 60 do 65), ale liczba samodzielnych pracowników wzrosła jedynie o siedem osób, m.in. ze względu na zmniejszenie liczby tytułarnych profesorów z 9 do 6. Jeśli porównamy te dane ze zmianami w skali całej Uczelni, dostrzeżemy podobne tendencje.

Z rozmowy przeprowadzonej z władzami Wydziału wynika, że podejmuje się działania na rzecz zmniejszenia liczby magistrów – głównie poprzez promocje doktorskie. Konieczne jednak byłoby wdrożenie w ramach Wydziału (podobnie jak i całej Uczelni) konsekwentnie realizowanego programu kadrowego wobec młodszych pracowników naukowych, którzy nie są w stanie przejść progu habilitacji. Należałoby w ciągu najbliższych kilkunastu miesięcy uporządkować kwestię zatrudnienia osób z tytułem zawodowym magistra tylko do przypadków szczególnie uzasadnionych (lektorów języków obcych).

Z Raportu samooceny oraz rozmów z dyrektorami Instytutów wynika, że podstawowe decyzje kadrowe są podejmowane na poziomie tych jednostek. Tym samym władze Wydziału powinny się skoncentrować na ustalaniu generalnych zasad prowadzenia polityki kadrowej i ich ścisłym przestrzeganiu. Biorąc pod uwagę obecną tendencję zmniejszania się liczby studentów, obserwowaną także w AJD, choć nie w stopniu drastycznym (w ciągu ostatnich pięciu lat liczba studentów stacjonarnych zmniejszyła się o 371 - do 1108), konieczne jest zintensyfikowanie wysiłków na rzecz opracowania programu zmian kadrowych, ale przede wszystkim uruchamiania kierunków i specjalności posiadających bardziej rynkowy charakter – ten trend jest już na Wydziale obserwowany.

Generalna konstatacja o spójności specjalności naukowo-badawczych z efektami kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów I i II stopnia sprowadza się do stwierdzenia, że brak jest śladów prowadzenia świadomej polityki kadrowej polegającej na poszukiwaniu specjalistów z zakresu tych specjalności, które nie są reprezentowane przez kadrę naukowo-dydaktyczną Wydziału. O wiele ważniejszym kryterium jest w tej chwili poszukiwanie pracowników samodzielnych, którzy będą w stanie zapewnić minimum kadrowe dla danego kierunku bądź uprawnień naukowych. Niestychanie trudne w każdym ośrodku jest świadome sterowanie zmianą zainteresowań badawczych pracowników. W przypadku Wydziału nie dostrzega się efektów takich starań.

W przypadku studiów III stopnia, to zasady doboru kadry naukowo - dydaktycznej do potrzeb wynikających z prowadzonego kształcenia i badań naukowych realizowanych przez doktorantów uznać należy w dużym stopniu za właściwe. Taka też jest ocena doktorantów. Także stosunek liczby doktorantów do liczby pracowników samodzielnych raczej gwarantuje właściwą opiekę i nadzór merytoryczny nad prowadzonymi pracami (choć można by pomyśleć o zwiększeniu liczby samodzielnych kosztem doktorantów). Należy podkreślić, że specjalizacje naukowe kadry dydaktycznej Wydziału odpowiadają tematyce prowadzonych przez nich przedmiotów. Obsada zajęć dydaktycznych w poszczególnych Instytutach

określana jest podczas spotkań Dyrektorów ds. Dydaktyki z Kierownikami Zakładów na podstawie przedstawianego przez pracowników dorobku naukowego oraz na podstawie doświadczenia w prowadzeniu określonych zajęć.

Z informacji uzyskanych od przedstawicieli władz Wydziału oraz rozmów z doktorantami wynika, iż zajęcia na studiach III stopnia, a zwłaszcza prowadzenie seminariów, powierzono osobom z największym dorobkiem w ramach poszczególnych specjalności. Zdaniem doktorantów bardzo ciekawą inicjatywą jest organizowanie zajęć prowadzonych przez zapraszanych profesorów wizytujących, jak również wprowadzenie szerokiej oferty tzw. wykładów mistrzowskich. Powyższe praktyki, potwierdzone przez Zespół Oceniający, należy odnotować z uznaniem.

- 2) jednostka dysponuje odpowiednią infrastrukturą dydaktyczną dostosowaną do specyfiki oferowanych studiów, zapewniającą osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia,

Infrastruktura Wydziału jest w pełni dostosowana do profilu, rozmiarów i specyfiki prowadzonego kształcenia i realizowanych w jednostce badań. Pomieszczenia, w których odbywają się zajęcia, rozlokowane są w trzech budynkach odległych od siebie o kilkaset metrów. Studenci Wydziału mają w nich do dyspozycji kilkanaście sal ćwiczeniowych (zwykle przestronnych, na 50-60 osób), wyposażonych w sprzęt audiowizualny, ekrany, w większości również rzutniki multimedialne; każdy Instytut dysponuje także jedną tablicą multimedialną, a Instytut Filologii Obcych – dwiema. Studenci korzystają z trzech dużych sal audytoryjnych (odpowiednio na 150 osób, 250 i 800) w pełni wyposażonych w sprzęt audiowizualny i multimedialny. Mają do dyspozycji trzy pracownie komputerowe, w tym jedyne w Częstochowie tak nowoczesne laboratorium translacyjno-fonetyczne z 8 kabinami dla tłumaczy i tablicą multimedialną, powstałe dzięki funduszom unijnym. Zajęcia z WF odbywają się w ogólnouczelnianym, nowoczesnym Akademickim Centrum Sportu. W AJD działa system zarządzania uczelnianymi salami Celcat, pozwalający odpowiednio organizować wykorzystanie pomieszczeń na terenie całej Uczelni.

Studenci Wydziału mają do dyspozycji dwie biblioteki – ogólnouczelnianą, w pełni skomputeryzowaną Bibliotekę Główną zlokalizowaną w jednym z budynków Wydziału oraz mieszczącą się w sąsiednim budynku, specjalistyczną bibliotekę Instytutu Filologii Obcych. Księgozbiór Biblioteki Głównej, której godziny pracy (w ciągu 6 dni tygodnia) dostosowane są do potrzeb czytelników, liczy przeszło 300 tysięcy woluminów i odpowiada potrzebom oraz specyfice kształcenia na Wydziale. Posiada ona odpowiedni dobór literatury, właściwe udostępnianie zbiorów, usługi informacyjne zgodne z profilem studiów i obszarem działań naukowych uczestników studiów III stopnia. System oferuje użytkownikom dostęp do elektronicznych źródeł informacji naukowej, takich jak czasopisma elektroniczne, katalogów komputerowych umożliwiających czytelnikom zdalne wyszukiwanie i zamawianie publikacji. Uczestnicy studiów III stopnia np. pozytywnie ocenili dostęp do baz on-line, np. WinISIS, bazy abstraktów i cytowań - Scopus, EBSCO Publishing, czy Academic Search Complete. W ramach wymiany międzybibliotecznej Biblioteka Główna AJD współpracuje z bibliotekami innych ośrodków naukowych, a także należy do grupy bibliotek tworzących Śląską Bibliotekę Cyfrową. Studenci mogą korzystać z trzech czytelni oraz wypożyczać książki

do domu. Do ich dyspozycji pozostają także dobrze wyposażone biblioteki działające na terenie Częstochowy – Miejska i Pedagogiczna.

Mankamentem infrastruktury Wydziału jest brak w głównym budynku Jednostki windy oraz innych ułatwień dla osób niepełnosprawnych, a takich studentów członkowie Zespołu Oceniającego spotykali na korytarzach. Wydział wystąpił do władz Uczelni o wybudowanie windy, inicjatywa ta spotkała się jednak z odmową ze względu na brak funduszy. Kierownictwo Wydziału planuje ponowne podjęcie intensywnych starań w tym kierunku. Należy mieć nadzieję, że tym razem władze Uczelni odpowiednio podejną do tych starań.

3) polityka finansowa jednostki zapewnia stabilność jej rozwoju.

Polityka finansowa Jednostki nie może być oceniona w sposób całkowicie precyzyjny głównie z powodu przejścia Uczelni od 1 X 2013 r. na system samodzielności finansowej Wydziałów. Nadal jednak trwają prace nad wdrożeniem tego systemu - brak jeszcze zasad podziału dotacji budżetowej na działalność dydaktyczną dla poszczególnych Wydziałów. Z tego powodu trudno określić możliwości finansowe Wydziału w najbliższej przyszłości.

Natomiast z analizy dostępnych dokumentów dotyczących zasad i sposobu wydatków finansowych głównie w roku ubiegłym wynika, że podstawą prawną do podziału środków na działalność statutową oraz przeznaczoną dla młodych pracowników naukowych dla Jednostki jest dokument przyjęty przez Radę Wydziału w dniu 14 marca 2012 r. pt.: „Zasady i tryb podziału i rozliczania środków na działalność statutową na Wydziale Filologiczno-Historycznym AJD w Częstochowie”. Pula środków została rozdzielona na poszczególne Instytuty, ale decyzje podejmuje się na szczeblu Wydziału. Kontrola nad przygotowaniem projektów, a następnie rozliczanie sposobu ich realizacji spoczywa na dyrektorach Instytutów. Tak więc udział władz Wydziału w realizacji polityki finansowej ma raczej charakter nadzorczy. Z dokumentu księgowego AJD „Zestawienie działalności statutowej za rok 2012” wynika, że granty w ramach funduszu statutowego są rozdzielane w sposób dwójaki – na poszczególne zakłady oraz osoby. W tym pierwszym przypadku nie sposób określić, jaki jest poziom efektywności wykorzystania środków. Byłoby rzeczą wskazaną, gdyby rozdział środków z funduszu statutowego odbywał się wyłącznie w formie grantów indywidualnych z wyraźnie określonymi rezultatami badawczymi.

Na podstawie wydruku zestawienia wydatków poniesionych przez Wydział w okresie od 1.01.2012 r. do 31.12.2012 r. z funduszu dydaktycznego można wnioskować, że ogromna część środków została przeznaczona na utrzymanie bieżącej działalności Jednostki. Najczęściej są to wydatki na telefony i materiały biurowe. Ze względu na szczupłość środków (około 1000 zł na jednego pracownika naukowo-dydaktycznego) nie sposób mówić o możliwości zapewnienia jakichkolwiek środków na działalność dotyczącą zapewnienia perspektywicznego rozwoju Jednostki.

Chociaż pracownicy Wydziału składają wnioski o środki finansowe z instytucji zewnętrznych, głównie z NCN-u, to jednak dość rzadko są one przyznawane. Konieczne jest nie tylko stworzenie systemu bodźców wzmacniających motywację pracowników do występowania o środki zewnętrzne, ale również wykształcenie u pracowników umiejętności zarówno spełniania poszczególnych kryteriów, jak i dotyczących poziomu umiędzynarodowienia wyników badań naukowych.

Jednakże nie sposób w żaden sposób przesądzić o ocenie polityki finansowej Wydziału szczególnie pod względem perspektyw rozwoju Jednostki ze względu na obecne przechodzenie całej Uczelni na zupełnie nowy sposób finansowania Wydziałów.

KRYTERIUM 4 SPEŁNIONE W PEŁNI

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia *kryteriów szczegółowych*

1) Polityka kadrowa wymaga pewnej zmiany. Konieczne jest myślenie w kategoriach strategicznych. W odniesieniu do studiów III stopnia, to zasady doboru kadry naukowo - dydaktycznej do potrzeb wynikających z prowadzonego kształcenia i badań naukowych realizowanych przez doktorantów należy ocenić pozytywnie. Jednostka zapewnia odpowiadającą potrzebom doktorantów kadrę dydaktyczną. Obowiązujące na Wydziale zasady w zakresie przydziału praktyk dydaktycznych dla doktorantów są zadowalające. Zajęcia dydaktyczne prowadzone przez doktorantów realizowane są zgodnie z przepisami aktów prawnych dot. szkolnictwa wyższego i w większości są spójne z dziedziną specjalizacji doktoranta.

2) Infrastruktura jednostki odpowiada specyfice i rozmiarom prowadzonego na Wydziale kształcenia, umożliwia też realizację założonych efektów kształcenia. Udział interesariuszy zewnętrznych w poszerzaniu tej infrastruktury jest niewielki – wykorzystano fundusze unijne do budowy nowoczesnego laboratorium językowego. Mankamentem jest brak ułatwień dla osób niepełnosprawnych (zwłaszcza windy) w głównym budynku Wydziału.

3) Polityka finansowa jest w dużej mierze niedookreślona ze względu na zmianę warunków funkcjonowania. Jednakże dotychczasowa polityka rozdziału środków z funduszu statutowego winna być bardziej efektywna.

5. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę

Jednostka prowadzi badania naukowe w obszarach, dziedzinach i dyscyplinach naukowych związanych z oferowanymi studiami, a wyniki tych badań oraz najnowsze osiągnięcia nauki w danym obszarze wykorzystuje w procesie kształcenia. Jednostka stwarza doktorantom warunki do prowadzenia samodzielnych badań naukowych, a studentom umożliwia udział w badaniach przez nią prowadzonych.

W ocenianej Jednostce mamy do czynienia z wysokim stopniem spójności prowadzonych badań naukowych z kierunkami studiów oferowanych na Wydziale Filologiczno-Historycznym. Wszyscy pracownicy Wydziału (z wyjątkiem części kadry naukowo-dydaktycznej Instytutu Nauk Politycznych) prowadzą badania z zakresu nauk humanistycznych.

Dokładna analiza sylabusów wskazuje także na bardzo wysoki poziom zgodności reprezentowanej przez pracowników dyscypliny oraz subdyscypliny naukowej z prowadzonymi przedmiotami w ramach poszczególnych kierunków. Jest to możliwe głównie dzięki silnie zróżnicowanym zainteresowaniom naukowym pracowników, obejmującym

prawie wszystkie subdyscypliny w ramach nauk historycznych, znacznej części filologicznych oraz nauk o polityce.

Z przedstawionych dokumentów wynika, że studenci i doktoranci w sposób bardzo aktywny uczestniczą w działalności naukowej Wydziału. Od 2006 roku wydawany jest „Studencki Biuletyn Historyczny” (od 2012 r. ukazały się 3 numery, co sugeruje, że stał się on raczej dwu-rocznikiem). Studenci i doktoranci historii publikują w pracach zbiorowych pod redakcją pracowników naukowych Instytutu Historii oraz zamieszczają artykuły w periodyku „Częstochowskie Teki Historyczne”. Spis publikacji doktorantów z literaturoznawstwa obejmuje jednak zaledwie teksty czterech osób. Z kolei kilkanaście osób – uczestników studiów doktoranckich z zakresu literaturoznawstwa złożyło prace do publikacji zbiorowej, będącej pokłosiem II Forum Doktorantów AJD. Widoczna jest przewaga tekstów publikowanych w wydawnictwach regionalnych o mniejszym znaczeniu dla życia naukowego w ramach poszczególnych dyscyplin nauki. Brak jest systemu motywującego doktorantów i studentów do zwiększenia wysiłków, aby publikować w wysoko punktowanych czasopismach naukowych.

W trakcie spotkania Zespołu Oceniającego z doktorantami padły zaledwie dwa przykłady udziału młodych adeptów nauki w projektach badawczych, realizowanych przez pracowników Wydziału. Zresztą także zdaniem doktorantów należałoby zintensyfikować tego rodzaju relacje między uczestnikami studiów III stopnia a realizującą projekty badawcze kadrą naukowo-dydaktyczną Wydziału. Dla ścisłości dodajmy - z uwagi na fakt, iż studia III stopnia w zakresie literaturoznawstwa zostały niedawno uruchomione, doktoranci są włączani w skład zespołów realizujących projekty dopiero od drugiego semestru 2012/13.

Aktywność młodych adeptów nauki przejawia się także na forum towarzystw naukowych oraz poprzez uczestnictwo w konferencjach naukowych. Od 2011 r. na Wydziale funkcjonuje Koło Naukowe Doktorantów Historii, które do roku 2013 zorganizowało dwa fora naukowe, w 2012 r. powstało również Doktoranckie Koło Naukowe Krytyków Literackich.

Nie od rzeczy będzie zwrócić uwagę, że zbyt mały nacisk kładzie się na zwiększanie kompetencji doktorantów w zakresie metodologii prowadzenia badań. Zespół Oceniający takie wrażenie wyniósł ze spotkania z doktorantami. Bez tego jakościowego skoku możliwość prowadzenia samodzielnych badań naukowych przez młodych pracowników naukowych zarówno w ramach Wydziału, jak i poza nim może być znacznie ograniczona.

KRYTERIUM 5 SPEŁNIONE ZNACZĄCO

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia *kryterium szczegółowego*

Poziom zgodności prowadzonych badań naukowych z osiąganymi efektami kształcenia jest bardzo znaczący. Także w odniesieniu do doktorantów badania naukowe są zgodne z realizowanym kształceniem i mają bezpośredni wpływ na osiąganе efekty kształcenia. Dostrzegalny jest udział uczestników studiów III stopnia w zakresie historii w prowadzonych przez jednostkę badaniach naukowych. Natomiast pełna ocena wpływu prowadzonych badań na proces kształcenia doktorantów w dyscyplinie literaturoznawstwo będzie możliwa na dalszym etapie studiów III stopnia.

Stworzone doktorantom możliwości realizowania samodzielnych badań naukowych należy uznać za odpowiednie.

6. Uczestniczenie jednostki w krajowej i międzynarodowej wymianie studentów, doktorantów, pracowników naukowych i dydaktycznych oraz współpraca z krajowymi i międzynarodowymi instytucjami akademickimi, a także z przedsiębiorstwami i instytucjami

- 1) Studenci, doktoranci i pracownicy jednostki uczestniczą w programach międzynarodowych,

Za wymianę międzynarodową w ramach Uczelni odpowiada Biuro Współpracy z Zagranicą. Działalność Biura obejmuje głównie współpracę z ośrodkami zagranicznymi w zakresie realizacji wspólnych badań naukowych, udziału w konferencjach naukowych oraz organizowaniu projektów międzynarodowych dla studentów. W orbicie zainteresowań Biura nie ma jednak słuchaczy studiów III stopnia.

Uczelnia podpisała dotąd wiele umów dwustronnych w ramach programu LLP Erasmus. Partnerami są przede wszystkim uczelnie wyższe w Czechach, Niemczech, Francji, Włoszech, Słowacji i Turcji. Po jednej umowie zawarto ze szkołami wyższymi na Litwie, Łotwie i Wielkiej Brytanii. Jednak struktura geograficzna wskazuje na koncentrowanie się głównie na krajach sąsiednich oraz tych, które tak jak Turcja, są najbardziej aktywne w realizacji programu Erasmus. Jakkolwiek należy podkreślić, iż oferowane kształcenie w zagranicznych ośrodkach akademickich jest zasadniczo spójne z wybranym kierunkiem kształcenia w macierzystej Uczelni.

W latach 2009-2012 w programie Erasmus uczestniczyło w skali Uczelni 47 studentów oraz 120 przedstawicieli kadry akademickiej, w tym z Wydziału Filologiczno-Historycznego odpowiednio 11 i 16. Zaś w bieżącym roku akademickim z Wydziału wyjechało zaledwie 2 studentów i 7 pracowników. Liczby te w przekroju rocznym są zmienne i przypominają raczej sinusoidy niż krzywe wznoszące się. Tym samym mamy do czynienia z procesami żywiołowymi, w dużej mierze zależnymi od indywidualnych zainteresowań pracowników i studentów, niż z przemyślaną i długofalowo realizowaną polityką.

Generalnie jednak mobilność studentów wizytowanego Wydziału w ostatnich latach zmniejszyła się. Jedną z przyczyn słabnącego zainteresowania programem LLP Erasmus jest bariera językowa oraz brak oferty wymiany z ośrodkami akademickimi państw anglojęzycznych. Wydział nie prowadzi dodatkowych kursów z zakresu języków obcych dla osób zainteresowanych udziałem w wymianie międzynarodowej. Warto byłoby uruchomić dodatkowe lektoraty z języka obcego dla studentów, aby zwiększyć ich zainteresowanie wymianą międzynarodową.

Także ograniczone możliwości wyjazdu studentów filologii angielskiej do krajów anglojęzycznych winny być wzięte pod uwagę przez władze Wydziału i Uczelni - jedyna uczelnia wyższa z obszaru anglojęzycznego współpracująca z AJD – Bradford College przyjmuje studentów wyłącznie z takich kierunków, jak praca socjalna i pedagogika wczesnoszkolna, dlatego w bieżącym roku akademickim nie było chętnych z tych kierunków na wyjazd do Bradford College. Dlatego rozszerzenie i uzupełnienie programu Erasmus o inne ośrodki akademickie z krajów anglojęzycznych powinno być pierwszym działaniem w ramach przemyślanej i długofalowej polityki w tym zakresie.

Proces rekrutacji dotyczący wymiany międzynarodowej ma charakter ciągły, a niezbędne informacje i formularze są dostępne na stronie Internetowej Uczelni. Głównym kryterium rekrutacji są osiągnięcia dydaktyczne studentów (minimalna średnia ocen wynosi 3.5) oraz rozmowa kwalifikacyjna, w której student musi wykazać się znajomością języka

obcego na odpowiednim poziomie. Na wizytowanym Wydziale nie istnieją żadne rozwiązania systemowe, dotyczące procesu rekrutacji studentów do udziału w wymianie międzynarodowej. Jednostka nie prowadzi również procesu ankietyzacji dotyczącego wymiany międzynarodowej studentów. Warto byłoby zastanowić się nad przygotowaniem kwestionariusza ankietowego, dotyczącego wymiany w kontekście zapewniania jakości kształcenia i osiąganych przez studentów efektów kształcenia poza macierzystą Uczelnią. Służyłoby to doskonaleniu jakości prowadzonej wymiany międzynarodowej oraz pozwalało na ocenę i następnie wybór najlepszych ośrodków zagranicznych.

Należy też uznać, że działania podejmowane przez Jednostkę w celu informowania o wymianie międzynarodowej są kompletne i wystarczające. Studenci niezbędne informacje mogą odnaleźć na stronie internetowej Uczelni. Według opinii studentów dostępność do informacji jest zadowalająca.

Analiza dokumentów oraz rozmowy przeprowadzone podczas wizytacji wskazują, że doktoranci w niewielkim stopniu uczestniczą w zagranicznych formach wsparcia pracy naukowej i dydaktycznej, takich jak: staże, praktyki, stypendia, wymiany bezpośrednie. Wynika to - zdaniem uczestników studiów III stopnia - z braku oferty ze strony Uczelni skierowanej bezpośrednio do doktorantów zarówno w ramach programu Erasmus, jak i innych form wymiany międzynarodowej. Innym powodem jest też – co przyznawano - niewielkie zainteresowanie ze strony samych doktorantów. Wpływają na to czynniki finansowe, rodzinne i zawodowe, a także wąska tematyka prowadzonych badań. Z przedstawionych Zespołowi Oceniającemu danych wynika, że głównym obszarem działań, w których uczestniczą doktoranci, są konferencje międzynarodowe oraz wizyty studyjne, np. w Rosji czy na Ukrainie.

Proponuje się zatem rozszerzenie działań i zintensyfikowanie wysiłków na rzecz zwiększenia wymiany międzynarodowej tak, aby w pełni zrealizować zapisany w Uczelnianym Systemie Zapewnienia Jakości Kształcenia jeden z głównych celów - zwiększenie mobilności studentów i doktorantów w kraju i za granicą.

- 2) jednostka podejmuje działania mające na celu internacjonalizację procesu kształcenia, w tym w zakresie określania efektów i realizacji programu kształcenia,

Akademia im. Jana Długosza podpisała wiele umów dwustronnych z uczelniami z Ukrainy, Czech, Rosji, Słowacji, Francji, USA oraz pojedynczymi w Argentynie, Białorusi, Niemczech (Universität Koblenz-Landau) i na Tajwanie.

Możliwe jest określenie efektów o charakterze jednostkowym w przypadku oceny poziomu realizacji tych umów. Tak więc z Wydziału Filologiczno-Historycznego zgodnie z informacją uzyskaną od Pełnomocnika Rektora ds. współpracy międzynarodowej wysłano na wizyty studyjno-stażowe po 5 studentów do Uniwersytetu w Jekatierynburgu w Rosji, Chersoniu oraz do Krymskiego Uniwersytetu Humanistycznego w Jałcie na Ukrainie. Z rozmowy w języku polskim z dwiema studentkami z Chersonia, przebywającymi na semestralnym pobycie na Wydziale Filologiczno-Historycznym, wynikało, że studia te były dla nich w dużym stopniu użyteczne. Możliwe jest podanie jeszcze kilku innych tego typu faktów, ale nie są one jednak powszechne.

Współpraca międzynarodowa prowadzona przez Wydział nie wpływa w znaczącym stopniu na internacjonalizację procesu kształcenia. Tym samym nie sposób definiować

poziomu określania, modyfikacji i osiągania efektów kształcenia oraz realizacji procesu kształcenia poprzez jego internacjonalizację.

3) jednostka współpracuje z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami akademickimi,

Współpraca międzynarodowa poszczególnych Instytutów wchodzących w skład Wydziału oraz pojedynczych pracowników, jak wynika z wyżej przedstawionych danych, w nieznacznym stopniu wpływa na prowadzone kształcenie. Jednakże nieco inaczej jest w przypadku działalności naukowo-badawczej.

Jednostka blisko współpracuje z Uniwersytetem w Koblenz-Landau, co ma znaczenie zarówno dla procesu kształcenia studentów filologii germańskiej, jak i prowadzenia badań naukowych. O korzyściach stąd płynących wspominali dyrektorzy Instytutów, w tym szczególnie kierownictwo Instytut Filologii Obcych, oraz historycy i politolodzy. Efektem takiej współpracy są konferencje naukowe, organizowane wspólnie przez pracowników Instytutów Historii oraz Nauk Politycznych z naukowcami niemieckimi. Instytut Historii prowadzi także wspólnie z naukowcami z krajów sąsiednich badania nad recepcją Kronik Jana Długosza w państwach ościennych. Instytut Filologii Polskiej z kolei przygotowuje wspólnie ze słowackimi naukowcami projekt badawczy, o którego sfinansowanie wnioskować będzie w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. Wspólnie z Instytutem Yad Vashem w Jerozolimie prowadzone są badania nad losami Żydów częstochowskich. Zakład Badań Interkulturowych od wielu lat organizuje międzynarodowe konferencje poświęcone głównie kulturowej problematyce religii. Ten poziom współpracy międzynarodowej jest jednak charakterystyczny dla niewielu pracowników Wydziału.

Współpraca międzynarodowa w dużym stopniu wpływa na działalność naukowo-badawczą pracowników Wydziału, pozwalając nie tylko na realizowanie zainteresowań naukowych, ale podnosząc także ogólny poziom funkcjonowania Wydziału.

Równie wysoko można ocenić współpracę na poziomie krajowym. Wystarczy jedynie - w przypadku środowiska politologicznego - wspomnieć o wysoko ocenianym udziale niektórych pracowników Instytutu Nauk Politycznych czy to w pracach ogólnopolskiego czasopisma politologicznego „Athenaeum”, czy w pracach nad efektami kształcenia. Należy również odnotować utworzenie w Częstochowie dzięki staraniom pracowników INP oddziału Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych. Podobne przykłady współpracy ogólnopolskiej można podawać w przypadku środowiska historycznego oraz filologicznego. Współpraca krajowa w zakresie naukowo-badawczym może być oceniona wysoko, trochę słabiej zaś w zakresie wpływu na kształcenie.

Należy też nadmienić, że Jednostka nie prowadzi wymiany krajowej obejmującej studentów. Tymczasem przedstawiciele środowiska studenckiego podkreślali, że są zainteresowani mobilnością oraz zdobywaniem na arenie krajowej nowych doświadczeń, związanych ze studiowanym kierunkiem. Tym bardziej że koszty ponoszone przez studentów w przypadku wymiany krajowej są dużo niższe niż byłyby one przy wymianie międzynarodowej.

Odnosząc się do współpracy z zagranicznymi ośrodkami akademickimi, to relacje takie utrzymywane były z uczelniami głównie Europy wschodniej (Rosja i Ukraina). Studenci wydziału Filologiczno-Historycznego mieli możliwość odbycia dodatkowych praktyk w ramach nawiązanej współpracy. Z powodu braku dofinansowania współpraca ta została jednak zawieszona. Obecnie Jednostka nie prowadzi takiej wymiany międzynarodowej, w której mogliby uczestniczyć studenci.

- 4) jednostka współpracuje z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w celu osiągnięcia właściwych efektów kształcenia.

Z przedstawionej dokumentacji oraz rozmów z kadrą kierowniczą, pracownikami Wydziału, absolwentami oraz interesariuszami zewnętrznymi wyłania się dość pozytywny obraz współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Prawidłowo zdefiniowano instytucje, które można określić jako zainteresowane kształtowaniem efektów kształcenia na kierunkach prowadzonych przez Wydział. Kwestia ta w przypadku nauk humanistycznych oraz społecznych jest o wiele trudniejsza niż w przypadku studiów zawodowych. Nawiązano z tymi instytucjami współpracę i niekiedy ją zinstytucjonalizowano. Następnym krokiem było przedstawienie całościowych programów kształcenia na poszczególnych kierunkach. Z korespondencji z interesariuszami zewnętrznymi wynika, że przedstawiali oni wielokrotnie swoje krytyczne uwagi lub propozycje zmian dotyczące poszczególnych kwestii programowych.

Współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym, traktowana jako realizacja celów strategicznych Jednostki i Uczelni, odbywa się na kilku płaszczyznach: realizacja wspólnych projektów badawczych, organizacja wspólnych konferencji z udziałem pracowników naukowo-dydaktycznych, doktorantów, a nawet studentów. Zaangażowanie studentów jest szczególnie ważne, bowiem na wczesnym etapie zdobywania wiedzy, umiejętności i kompetencji mogą oni uczestniczyć w życiu naukowym Uczelni, regionu i kraju.

W propagowaniu nowego wizerunku humanistyki pomagają zarówno kontakty nieformalne, jak i formalne poszczególnych pracowników. Służy to rozwijaniu i poszerzaniu współpracy (często jeszcze nieformalnej, ale o niekwestionowanym znaczeniu; należy pamiętać, iż Rada Ekspertów Zewnętrznych została powołana dopiero pod koniec 2012 r.) z instytucjami samorządowymi i organizacjami społecznymi Częstochowy oraz regionu. Inicjatywy te służą popularyzowaniu nauki. Nie tylko wpływa to pozytywnie na procesy doskonalenia zawodowego różnych grup zawodowych, np. nauczycieli, ale odpowiada też na potrzeby kulturalne regionu. Stymuluje działania kulturalne i przedsięwzięcia artystyczne, przyczyniając się także do popularyzacji badań naukowych (np. cykl wykładów otwartych dla młodzieży i dorosłych, choćby w ramach Uniwersytetu III Wieku, patronaty i merytoryczna opieka nad olimpiadami, konkursami, spotkaniami literackimi w Klubie Literackim „Złota Jesień”, czy też w ramach Akademickich Koncertów Kameralnych w Filharmonii). Wspólne inicjatywy kulturalne zbliżają do siebie różne grupy społeczne, a zatem służą integracji społecznej, a nawet etnicznej.

W ramach rozwijającej się współpracy z urzędami samorządowymi Jednostka wspiera inicjatywy władz miejskich i regionalnych. Uczestniczy w obsłudze różnych lokalnych imprez i konferencji z udziałem gości z zagranicy, zapewniając wysokiej jakości pomoc, np. przy tłumaczeniach symultanicznych i konsekutywnych, a także w zakresie tłumaczy przysięgłych. W ten sposób przyczynia się do promowania współpracy z miastami partnerskimi. Jednostka podejmuje też ważne dla lokalnej społeczności i miejscowych władz badania nad przemianami społecznymi i kulturalnymi regionu (pełny wykaz inicjatyw i działań, zob. Raport samooceny, s.38-41 oraz dokumentacja przedłożona członkom Zespołu Oceniającego przez władze Instytutów).

Godnym podkreślenia są badania prowadzone w trakcie przygotowywania prac dyplomowych, odpowiadające potrzebom lokalnego środowiska kulturalnego i politycznego,

a także pracodawców. Liczba i różnorodność podejmowanych inicjatyw służy pogłębieniu doświadczeń oraz sprzyja budowaniu wysokiej kultury kształcenia, przyczyniając się równocześnie do prawidłowej realizacji zakładanych efektów kształcenia.

Konieczne jest również zwrócenie uwagi, że subregion częstochowski charakteryzuje się odrębnością społeczną, kulturową i geograficzną, co stanowi o jego tożsamości. W tym należy dostrzegać rolę Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, a zwłaszcza znaczący dla tej tożsamości wydział kształcący historyków, filologów oraz politologów. Z tego właśnie powodu możliwe jest stwierdzenie o bardzo silnym potencjalnym wpływie otoczenia społecznego (szczególnie w ramach badań regionalnych) na funkcjonowanie Wydziału Filologiczno-Historycznego.

KRYTERIUM 6 SPEŁNIONE ZNACZĄCO

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia *kryteriów szczegółowych*

1) Wydział Filologiczno-Historyczny zapewnia swoim studentom możliwość uczestnictwa w wymianie międzynarodowej wyłącznie w ramach programu LLP Erasmus. Istotne jest, że oferowane kształcenie w zagranicznych ośrodkach akademickich jest spójne z wybranym kierunkiem kształcenia w macierzystej Uczelni. Zastrzeżenia budzi jednak fakt braku umów z jednostkami akademickimi w krajach anglojęzycznych przeznaczonych dla studentów kierunku filologia angielska. Ponadto ta aktywność międzynarodowa w ograniczonym zakresie obejmuje studia III stopnia, zatem udział doktorantów w życiu międzynarodowym jednostki oraz wymianie krajowej jest niezadowalający.

Generalnie, współpraca międzynarodowa w ramach programu Erasmus powinna zostać poddana rygorom bardziej przemyślanej i długofalowej polityki.

2) Współpraca międzynarodowa nie wpływa w sposób istotny na proces kształcenia.

3) Wizytowana Jednostka nie prowadzi wymiany krajowej, ani innej współpracy międzynarodowej, w której mogłoby uczestniczyć środowisko studenckie.

O ile współpraca międzynarodowa dotyczy tylko pojedynczych pracowników i zespołów badawczych, to współpraca krajowa ma charakter bardziej uniwersalny. Poziom współpracy jest o wiele bardziej znaczący dla prac naukowo-badawczych niż dla procesu kształcenia.

4) Współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym, choć jeszcze słabo sformalizowana, może być oceniona pozytywnie i ma ogromny potencjał nie tylko ze względu na bardzo wysoki poziom zainteresowań pracowników Wydziału, ale również wyraźnie narastający poziom tożsamości subregionu. Podejmowane działania poddane analizie wpływają w sposób znaczący na osiągnięte efekty kształcenia, budując markę Wydziału.

7. Wsparcie naukowe, dydaktyczne i materialne zapewniane przez jednostkę studentom i doktorantom w procesie uzyskiwania efektów uczenia się

- 1) Jednostka ma wdrożony system opieki naukowej, dydaktycznej i materialnej, uwzględniający także potrzeby osób niepełnosprawnych,

System opieki naukowej obejmujący środowisko studenckie funkcjonuje prawidłowo. Wydział Filologiczno-Historyczny zapewnia odpowiednie wsparcie dla studentów, udostępniając im właściwie wyposażoną bazę naukowo-dydaktyczną.

W ramach opieki naukowej studenci mają możliwość działania w 3 Studenckich Kołach Naukowych (Historyków, Politologów oraz Języka i Kultury Angielskiej), Studenckiego Koła Teatralnego „naJana” oraz Koła Literackiego „Anafora”. Według opinii studentów tego rodzaju aktywność jest zgodna z kierunkiem kształcenia oraz przyczynia się do rozwoju ich zainteresowań. Problemem jest jednak brak kompleksowych informacji skierowanych do całej społeczności studenckiej, dotyczącej możliwości udziału w pracach Studenckich Kół Naukowych. Studenci twierdzili, iż często otrzymują informacje o wydarzeniach, które już się odbyły. Ponadto informacje znajdujące się na stronie internetowej Wydziału i Uczelni dotyczące kół naukowych są lapidarne i niepełne. Należałoby ten obszar komunikowania się ze studentami usprawnić.

Środowisko studenckie ma możliwość publikacji własnych prac w „Studenckim biuletynie historycznym” (czasopismo naukowe wydawane przez wizytowany Wydział). Od 2006 r. zostało w nim opublikowanych 9 prac studentów. Jest to dobra praktyka, którą także studenci oceniają pozytywnie, widząc w tym szansę rozwijania swych zdolności i kompetencji.

Uczelnia nie posiada dodatkowego systemu motywacyjnego dla studentów osiągających sukcesy na polu naukowym. Warto byłoby taki dodatkowy system motywacyjny stworzyć. Służyłby on propagowaniu aktywności naukowej wśród studentów.

Studenci mają natomiast możliwość uczestniczenia w warsztatach i konferencjach naukowych. Uczelnia częściowo dofinansowuje udział studentów w zjazdach naukowych, lecz według opinii studentów kwota dofinansowania jest bardzo niska i niewystarczająca na pokrycie podstawowych kosztów związanych z udziałem w tego typu przedsięwzięciach naukowych.

System opieki naukowej wprawdzie nie ma charakteru kompleksowego, lecz znacząco spełnia swoją rolę. Ważna jest możliwość rozwoju zainteresowań naukowych studentów zgodna z ich kierunkiem kształcenia.

Wydział zapewnia studentom także odpowiedni system opieki dydaktycznej. Na pierwszych zajęciach z danego przedmiotu studenci uzyskują pełną informację na temat materiału omawianego na zajęciach, charakteru przedmiotu, obowiązującej literatury oraz sposobu zaliczenia przedmiotu.

Studenci mają również dostęp do planów i programów studiów (wskazane dokumenty znajdują się na stronie internetowej Uczelni oraz w Dziekanatach). Problemem są jednak zbyt duże przerwy pomiędzy poszczególnymi zajęciami dydaktycznymi, co skutkuje niezadowoleniem środowiska studenckiego z harmonogramu godzin dydaktycznych.

Należy z uznaniem odnotować fakt, że środowisko studenckie ma szeroką możliwość konsultacji z pracownikami naukowo-dydaktycznymi. Konsultacje są powszechne, a ich terminy - dostosowane do potrzeb studentów.

Studenci podczas spotkania z członkami ZO wyróżniająco ocenili pracę Dziekanatów. Podkreślano duże kompetencje i kulturę osobistą pracowników administracyjnych, a także fakt, że można korzystać z obsługi administracyjnej również poza wyznaczonymi godzinami przyjęć.

Środowisko studenckie z uznaniem wypowiadało się o infrastrukturze dydaktycznej. Studenci mają do dyspozycji sale wykładowe, seminaryjne i ćwiczeniowe, wyposażone w nowoczesny sprzęt multimedialny. Problemem jest jednak brak dużego pomieszczenia (auli), która mogłaby pomieścić większą grupę studentów. Natomiast studenci pozytywnie oceniają wielkość grup seminaryjnych i ćwiczeniowych. Liczba asystentów przypadająca na daną grupę studentów jest odpowiednia i umożliwia osiąganie zakładanych efektów uczenia się.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że Jednostka zapewnia studentom możliwość indywidualizacji procesu kształcenia. Studenci mogą korzystać z Indywidualnej Organizacji Studiów (IOS) oraz z indywidualnego planu studiów oraz programu kształcenia skierowanego do studentów wybitnie uzdolnionych. Przyznanie trybu IOS leży w gestii Dziekana, po uprzednim wniosku w formie pisemnej, złożonym przez studenta. Regulamin Studiów ustala szczegółowe warunki, które student powinien spełnić, aby otrzymać Indywidualną Organizację Studiów. Wskazane postępowanie jest właściwe i nie zawiera niedozwolonych postanowień. Studenci pozytywnie ocenili możliwość indywidualizacji procesu kształcenia.

W Uczelni funkcjonuje Pełnomocnik Rektora ds. Studentów Niepełnosprawnych, który udziela wsparcia studentom niepełnosprawnym. W chwili obecnej na Wydziale Filologiczno-Historycznym studiuje 39 studentów niepełnosprawnych, w tym 4 studentów o znacznym stopniu niepełnosprawności, 24 studentów o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz 11 studentów z lekkim stopniem niepełnosprawności.

Jednostka zapewnia studentom z niepełnosprawnością rozwój dydaktyczno-naukowy i wspomaga ich w osiąganiu zakładanych efektów kształcenia. Uczelnia organizuje indywidualne zajęcia z języków obcych, pomaga w odnalezieniu asystenta wspierającego rozwój studenta na Uczelni oraz zapewnia możliwość wypożyczenia laptopa oraz dyktafonu studentom z niepełnosprawnością, w celu ułatwienia realizacji procesu kształcenia. Problemem jest jednak brak kompleksowych procedur dotyczących funkcjonowania i udzielania pomocy studentom niepełnosprawnym. Zastrzeżenie budzi również fakt jednostkowego charakteru poczynionych działań.

Infrastruktura wizytowanego Wydziału nie jest przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. Istnieją bariery architektoniczne, które uniemożliwiają poruszanie się osobom z niepełnosprawnością narządu ruchu. Przykładem może być winda znajdująca się w budynku Wydziału, która nie obejmuje swoim zasięgiem wszystkich pięter, na których odbywają się zajęcia dydaktyczne. Studenci wskazali, iż często zdarzają się sytuacje, w których muszą pomagać w transporcie osób niepełnosprawnych na określone piętra budynku. Zaleca się przystosowanie infrastruktury Wydziału do potrzeb studentów niepełnosprawnych, co – jak już wspomniano – uzależnione jest przede wszystkim od decyzji władz Uczelni.

Problemem jest również niekompletne wyposażenie Biblioteki Głównej dla osób z niepełnosprawnością narządów słuchu, ruchu oraz wzroku. Dyrektor Biblioteki Głównej AJD zwrócił się już do Pełnomocnika Rektora ds. Studentów Niepełnosprawnych z pisemną prośbą o zakup najpotrzebniejszego sprzętu multimedialnego. Pełnomocnik Rektora poinformował Zespół Oceniający, że zakup wyposażenia jest w trakcie realizacji.

Pozytywny jest fakt przystosowania strony internetowej Uczelni i Wydziału do potrzeb osób niedowidzących.

Jednostka posiada przejrzysty system opieki materialnej i socjalnej skierowanej do środowiska studenckiego. Świadczenia są wypłacane terminowo, bez zbędnych opóźnień, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Studenci mogą ubiegać się o stypendium socjalne, stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych, stypendium Rektora dla

najlepszych studentów oraz zapomogę. Rozdział środków finansowych na świadczenia pomocy materialnej jest dokonywany w porozumieniu z Samorządem Studentów, co jest zgodne z art. 174 ust. 2 Ustawy.

Samorząd Studentów posiada swoich przedstawicieli w Wydziałowej Komisji Stypendialnej, Uczelnianej Komisji Stypendialnej oraz Odwoławczej Komisji Stypendialnej, co jest zgodne z art. 177 ust. 3 Ustawy. Wydziałowa Komisja stypendialna przyznaje stypendium socjalne, stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych oraz zapomogę. Uczelniana Komisja Stypendialna przyznaje stypendium Rektora dla najlepszych studentów. Decyzje w sprawie składanych wniosków do Komisji są wydawane w formie pisemnej, przysługuje od nich odwołanie zgodnie z art. 207 ust. 1 Ustawy.

Pozytywnie należy ocenić zastosowanie kilku kryteriów (średniej ocen, osiągnięć naukowych, sportowych oraz artystycznych studentów) otrzymania Stypendium Rektora dla najlepszych studentów w myśl art. 181 ust. 2 Ustawy. Studenci mają zapewniony dostęp do informacji i wniosków związanych z systemem pomocy materialnej poprzez dobrze funkcjonującą stronę internetową Uczelni.

Środowisko studenckie pozytywnie ocenia system pomocy materialnej. Wskazane postępowania nie mają charakteru kompleksowych procedur, lecz znacząco spełniają swoją rolę. Ważne jest uczestnictwo studentów w weryfikacji funkcjonowania systemu poprzez udział ich przedstawicieli w Komisjach Stypendialnych. Zastrzeżenie budzi jedynie fakt braku badania ankietowego dotyczącego opieki materialnej, które odzwierciedlałoby opinie i sugestie całej społeczności studenckiej.

System opieki naukowej i dydaktycznej doktorantów należy uznać za zadowalający. Wybór opiekunów naukowych uzależniony jest bezpośrednio od tematyki badawczej doktoranta i w dużej mierze jest osobistą decyzją kandydata na studia doktoranckie. Ten zaś kieruje się zbieżnością własnych zainteresowań badawczych z profilem specjalizacji opiekuna. Następnie opiekun naukowy wspólnie z doktorantem ustalają przedmiot i zakres badań. Zgodnie z § 9, ust. 1 *Regulaminu studiów doktoranckich* formalnie opiekunów naukowych powołuje Kierownik studiów doktoranckich; jest to praktyka prawidłowa.

Uczestnicy studiów III stopnia w rozmowach z Zespołem Oceniającym podkreślali, że współpraca pomiędzy doktorantem a opiekunem/promotorem opiera się na dobrych obyczajach obowiązujących w środowiskach akademickich, zaś jej ramy formalne określa *Regulamin studiów doktoranckich*. Korzystnym rozwiązaniem jest określenie w § 9, ust. 3 zadań opiekuna naukowego, np. *współudział w opracowaniu i kontrola realizacji harmonogramu pracy naukowo-badawczej, czy inspirowanie doktoranta do pozyskiwania funduszy na badania naukowe*.

Pozytywnie można ocenić także inny zapis - § 18, ust. 2 *Regulaminu studiów doktoranckich*, w którym czytamy, iż *temat rozprawy doktorskiej powinien być ustalony przez opiekuna naukowego w porozumieniu z doktorantem i kierownikiem studiów w trakcie pierwszego roku studiów*. Liczba doktorantów przypadająca na jednego opiekuna naukowego/promotora nie przekracza 5 osób, co umożliwia swobodny kontakt i dobrą współpracę.

W toku zajęć objętych programem studiów poszczególne Instytuty oferują doktorantom możliwość korzystania z konsultacji oraz dyżurów pracowników naukowych w wymiarze co najmniej 3 godz. tygodniowo. W większości uczestnicy studiów III stopnia pozytywnie ocenili system konsultacji, twierdząc iż spotkania z pracownikami naukowo – dydaktycznymi odbywają się w czasie, miejscu i formie ustalonej i podanej do wiadomości doktorantów z odpowiednim wyprzedzeniem.

W ramach wsparcia naukowego doktoranci uczestniczą w konferencjach naukowych, biorą udział w przygotowywaniu i przeprowadzaniu badań sondażowych. Rezultaty ich aktywności są uwzględniane w publikacjach pokonferencyjnych. Uczestnicy studiów III stopnia pozytywnie ocenili cykliczną międzyuczelnianą konferencję studentów i doktorantów „Język – Literatura – Teatr” w Instytucie Filologii Polskiej, czy Forum Doktorantów organizowane w ramach Instytutu Historii przez Koło Naukowe Doktorantów.

Także funkcjonujący w jednostce systemu opieki materialnej dla doktorantów należy ocenić pozytywnie. Przyznawanie stypendium doktoranckiego regulowane jest Zarządzeniem Nr R-0161/97 /2011 Rektora Akademii im. Jana Długosza z dn. 22 grudnia 2011 r. w *sprawie Regulaminu przyznawania stypendium doktoranckiego doktorantom AJD*. Dodatkowo zwiększenie stypendium doktoranckiego z dotacji podmiotowej na dofinansowanie zadań projakościowych zatwierdza Zarządzenie Nr R-0161/ 104 /2011 Rektora z dn. 30 grudnia 2011 r.

Zasady przyznawania stypendiów doktoranckich oraz zwiększenia projakościowego są zgodne z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa. Wytyczne i kryteria powyższych świadczeń są transparentne i przejrzyste. Poprawnie wywiązano się także z obowiązku ustawowego powołania Komisji Doktoranckiej, w której skład wszedł przedstawiciel doktorantów. Zastrzeżenia uczestników studiów III stopnia dotyczyły niewielkiej liczby przydzielanych stypendiów doktoranckich. Kierownicy studiów doktoranckich w rozmowie z Zespołem Oceniającym informowali, że bezpośrednią przyczyną tego stanu rzeczy są trudności finansowe Uczelni. Należy ten argument uznać, ale jednak warto byłoby dokonać weryfikacji liczby przyznawanych stypendiów.

Inną formą wsparcia materialnego doktorantów jest możliwość uzyskania dofinansowania na prowadzenie badań lub prac rozwojowych ze środków na działalność statutową Wydziału, którego Zasady zatwierdzone zostały przez Radę WFH w dn. 14 marca 2012, na podstawie Zarządzenia Nr R0161-16/2012 Rektora AJD z dn. 22 lutego 2012 r. w *sprawie zasad i trybu podziału dotacji na działalność statutową oraz jej rozliczani*. Pozytywnie ocenia się określone wytyczne mające na celu przejrzysty podział środków. Jako korzystne rozwiązanie należy również przyjąć uwzględnienie w pracach Wydziałowej Komisji ds. Nauki przedstawiciela doktorantów, co potwierdza pkt. 1 Zasad z 14 marca 2012 r. – *W przypadku rozstrzygania konkursu na stypendia dla uczestników studiów doktoranckich do składu komisji konkursowej zostaje powołany przez Radę Wydziału przedstawiciel doktorantów. Przedstawiciel doktorantów wskazany przez Radę Samorządu Doktorantów posiada pełne prawa głosu w komisji konkursowej*. Szczegółowy Regulamin pracy komisji określony został na posiedzeniu Rady Wydziału w dniu 12 grudnia 2012 r. Zasady podziału wprowadza wydziałowy regulamin finansowania, który przygotowany został zgodnie z przepisami obowiązującego prawa.

Dla osób, którym wszczęto przewód doktorski, wprowadzono stypendium doktorskie, określone Zarządzeniem R-0161/62/2011 Rektora AJD z dnia 12 października 2011 w sprawie zasad i trybu przyznawania stypendiów doktorskich. Uznać to należy za rozwiązanie korzystne. Dotyczy ono m.in. osób, które w trakcie studiów doktoranckich uzyskały zatrudnienie na stanowisku asystenta.

Doktoranci mogą korzystać także ze świadczeń pomocy materialnej, przydzielanych zgodnie z Regulaminem ustalania wysokości przyznawania i wypłacania świadczeń pomocy materialnej dla doktorantów AJD, zatwierdzonym Zarządzeniem Nr R-0161/57 /2011 Rektora AJD w Częstochowie z dn. 30 września 2011 r. Są to: stypendium socjalne, zwiększenie stypendium socjalnego z tytułu zamieszkania, stypendium dla najlepszych doktorantów,

stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych, zapomoga. Świadczenia te przyznawane są przez Wydziałowe Komisje Stypendialne, które zostały powołane i funkcjonują na podstawie zgodnych z prawem, czytelnych i powszechnie znanych procedur. Prowadzą one pełną i przejrzystą dokumentację.

Zauważono natomiast pewne uchybienia formalne w dokumencie *Podział procentowy i kwotowy na pomoc materialną dla studentów i doktorantów w roku akademickim 2012/ 2013 w okresie od X, XI, XII 2012 r. oraz I, II 2013 r.* Podział ten został zatwierdzony podpisem tylko przez Kierownika Działu Spraw Studenckich - naruszony jest w ten sposób Art. 174. Ust. 2 ustawy Prawa o szkolnictwie wyższym, iż *Rektor w porozumieniu z uczelnianym organem samorządu studenckiego i uczelnianym organem samorządu doktorantów dokonuje podziału dotacji.* Należałoby uzupełnić tę dokumentację.

Zespół Oceniający uznaje, że system opieki naukowej, dydaktycznej i materialnej uwzględnia w takim samym stopniu, jak w przypadku studentów, potrzeby doktorantów niepełnosprawnych. Uczelnia deklaruje otwartość na przyjęcie niepełnosprawnych kandydatów. Doktoranci, podobnie jak studenci, mogą liczyć na pomoc Pełnomocnika Rektora ds. osób z niepełnosprawnością. Na stronie internetowej Pełnomocnika znajdują się informacje dotyczące problematyki równego dostępu do edukacji oraz form wsparcia dla osób z niepełnosprawnością, oferowanych przez Uczelnię. Korzystnym rozwiązaniem jest publikowane informacje przydatnych dla kandydatów na studia, samych studentów, kadry akademickiej, wskazówki dla osób prowadzących zajęcia dydaktyczne ze studentami z niepełnosprawnością mowy, niesłyszącymi i słabo słyszącymi oraz niewidomymi i słabo widzącymi. Brak jednak podobnych informacji w odniesieniu do doktorantów. Zespół Oceniający proponuje poszerzenie informacji tak, aby objęła ona również słuchaczy III stopnia studiów.

Na Uczelni funkcjonuje także Międzywydziałowe Koło Pomocy i Wsparcia (MKPW), którego działanie obejmuje między innymi: promocję i organizację wolontariatu, prowadzenie działalności informacyjnej i doradczej, udział w badaniach naukowych, organizowanie seminariów, konferencji, odczytów i szkoleń. Inicjatywę tę należy ocenić bardzo pozytywnie. Korzystnym rozwiązaniem jest możliwość udziału doktorantów w działaniach MKPW.

Nieprawidłowościami wykazanymi podczas wizytacji jest natomiast brak umów określających warunki odpłatności na doktoranckich studiach niestacjonarnych, co narusza postanowienia § 4 ust. 8. Regulaminu studiów doktoranckich, zatwierdzonego Uchwałą nr 114/2011 Senatu Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie z dnia 14 grudnia 2011r., iż *Warunki odpłatności za studia doktoranckie określa umowa zawarta w formie pisemnej między uczelnią a doktorantem.* Zaleca się uzupełnienie tej dokumentacji na szczeblu Uczelni.

Doktoranci pozytywnie ocenili pracę Kierowników studiów doktoranckich oraz opiekunów lat. Ich zdaniem korzystnym rozwiązaniem było powołanie tzw. opiekunów roku - przydzielanych na czas całego cyklu kształcenia. Głównym zadaniem opiekunów jest troska o prawidłową organizację procesu dydaktycznego oraz pośredniczenie w kontaktach z władzami Instytutu, Wydziału i Uczelni (w sprawach zbiorowych za pośrednictwem, w sprawach indywidualnych bez pośrednictwa Samorządu doktoranckiego), także w sytuacjach konfliktowych. Doktoranci bardzo pozytywnie ocenili działania opiekunów - regularne spotkania z uczestnikami studiów III stopnia w semestrze oraz podczas indywidualnych konsultacji.

Podobnie jak studenci, także doktoranci wypowiadali się bardzo pozytywnie o pracy wydziałowej obsługi administracyjnej, podkreślając otwartość, elastyczność oraz pełną gotowość do pomocy. Nieliczne sugestie dotyczyły ewentualnego wydzielenia odrębnego pracownika tylko do obsługi doktorantów. Ponadto uczestnicy studiów III stopnia wystawili dobrą ocenę liście mailingowej oraz stronie internetowej, uznając, że pozwala ona na właściwą komunikację. Weryfikacja wydziałowej strony internetowej potwierdziła, że zawiera ona wszelkie potrzebne doktorantom informacje.

Podczas rozmowy z Kierownikiem Działu Spraw Studenckich uzyskano informacje, że tworzeniem aktów prawnych dot. studiów III stopnia zajmują się sami doktoranci, a dopiero wypracowane projekty są analizowane przez Dział Studencki. Powyższe informacje potwierdzali również doktoranci. Uczestnicy studiów III stopnia jako interesariusze wewnątrzni powinni być wprowadzeni zaangażowani w proces tworzenia regulacji dot. studiów doktoranckich, jednakże na zasadzie współpracy, a nie kompleksowego przygotowywania dokumentów. Zaleca się zmiany istniejącego trybu.

2) jednostka ma efektywny system rozpatrywania skarg i rozwiązywania sytuacji konfliktowych,

System rozpatrywania skarg i rozwiązywania sytuacji konfliktowych w odniesieniu do środowiska studenckiego nie ma charakteru kompleksowego i nie jest objęty żadną procedurą. Sprawy sporne i konfliktowe pomiędzy studentami a wykładowcami rozwiązywane są z udziałem opiekuna roku. Jest on pierwszą instancją, do której odwołuje się student. W zależności od skali sytuacji konfliktowej dalsze postępowanie przejmuje Dyrektor ds. Dydaktyki, Dyrektor Instytutu lub Prodziekan Wydziału ds. Studenckich. Pomimo braku systemu kompleksowego studenci pozytywnie ocenili nieformalną procedurę rozpatrywania skarg i sytuacji konfliktowych.

Studenci Wydziału posiadają swoich przedstawicieli w Komisji dyscyplinarnej i Odwoławczej Komisji dyscyplinarnej ds. studentów. Uchwałą nr 139/2012 Senatu powołano odwoławczą Komisję dyscyplinarną złożoną z nierównej liczby studentów i nauczycieli akademickich. Zaleca się uzupełnienie składu Odwoławczej Komisji o brakujących przedstawicieli studentów, aby jej skład był zgodny z art. 213 ust. 5 Ustawy.

System rozpatrywania skarg i rozwiązywania sytuacji konfliktowych w odniesieniu do doktorantów określony został m.in. w *Regulaminie studiów doktoranckich* w § 8, ust.1 i ust.2, które wskazują, iż *Dziekan Wydziału prowadzącego kształcenie doktorantów rozpatruje zastrzeżenia doktorantów do ocen, jak i w sprawie zaliczenia roku studiów*. Ponadto do wydawania orzeczeń w *sprawach naruszenia przez doktorantów przepisów obowiązujących w AJD lub popełnienia czynów uchybiających godności doktoranta* upoważniony jest organ Samorządu Doktorantów - Sąd Koleżeński, którego kompetencje określone są Rozdziale VIII Regulaminie Doktorantów WFH AJD uchwalonym przez Zgromadzenie Ogólne Doktorantów WFH w dniu 8 grudnia 2009 r. lub Komisja Dyscyplinarna (ew. Komisja Dyscyplinarna Odwoławcza) dla doktorantów powołane 19 grudnia 2012 r. Uchwałą nr 160/2012 oraz 161/2012 Senatu AJD. Zasady funkcjonowania powyższych organów są zgodne z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa. W opinii uczestników studiów III stopnia do chwili obecnej nie było konieczności wykorzystania formalnych rozwiązań w przypadku sytuacji konfliktowych.

Doktoranci na spotkaniu z Zespołem Oceniającym pozytywnie wypowiadali się na temat procedur istniejących na Wydziale. Pierwszą instancją, do której może odwołać się doktorant w przypadkach konfliktu czy innych problemów, jest opiekun roku. Pomaga on znaleźć najlepsze sposoby rozwiązania problemu, wskazuje właściwe instancje, w ostateczności przedstawia sprawę Kierownikowi studiów doktoranckich. W przypadku konfliktów zaistniałych wewnątrz społeczności doktoranckiej, opiekun roku stara się mediuować nieoficjalnie pomiędzy stronami konfliktu. Jeśli jest to nieskuteczne, włącza w mediację Samorząd Doktorancki. Zdaniem doktorantów opiekunowie dobrze wywiązują się ze swojej roli.

W przypadku konfliktu na płaszczyźnie doktorant – nauczyciel akademicki opiekun roku podejmuje działanie mediacyjne. Doktoranci mają możliwość złożenia pisma do Kierownika studiów doktoranckich, Dyrektora Instytutu lub w tzw. drugiej instancji - do Dziekana. Procedura ta może odbywać się przy udziale Samorządu Doktorantów. Najwyższą instancją jest Prorektor ds. Studentów lub w ostateczności sam Rektor.

Z punktu widzenia doktorantów formalne i nieformalne procedury rozpatrywania skarg i rozwiązywania sytuacji konfliktowych są przejrzyste i przynoszą wymierne efekty. Z informacji uzyskanych od władz Wydziału wynika, że dokładają one wszelkich starań, by sytuacje konfliktowe na linii doktorant – nauczyciel akademicki należały do rzadkości. Jeśli jednak mają one miejsce, rozwiązuje się je najpierw w drodze porozumienia. W razie nieskuteczności podejmowanych działań, sprawę kieruje się w celu rozstrzygnięcia do odpowiednich ww. komisji dyscyplinarnych. Zespół Oceniający uznaje istniejący system za właściwy i wystarczający.

- 3) jednostka wspiera działalność samorządu oraz organizacji zrzeszających studentów lub doktorantów i współpracuje z nimi; organy jednostki, podejmują aktywne działania mające na celu szerokie włączanie studentów oraz doktorantów i ich przedstawicieli do prac organów jednostki, komisji statutowych i doraźnych, zwłaszcza koncentrujących swoje prace wokół procesu dydaktycznego i spraw dotyczących studentów i doktorantów.

Samorząd Studentów prowadzi działalność w zakresie spraw studenckich, w tym organizację imprez kulturalnych, m.in. Juwenaliów, Otrzęsin, tematycznych imprez dla poszczególnych kierunków oraz wycieczek. Uczelnia i Wydział zapewniają środki materialne, niezbędne do funkcjonowania Samorządu Studentów, zgodnie z art. 202 ust. 8 Ustawy. Środki finansowe są przekazywane zgodnie z zapotrzebowaniem, po uprzednim wystosowaniu pisma przez Samorząd Studentów do władz Wydziału. Studenci pozytywnie oceniają wskazaną formę wsparcia materialnego. Samorząd ma do dyspozycji biuro, wyposażone w niezbędny sprzęt biurowy (komputer, drukarka, telefon).

Uczelnia respektuje i spełnia zapisy Ustawy zawarte w art. 67 ust. 4 oraz art. 61 ust. 3 co do odpowiedniego minimalnego udziału przedstawicieli studentów w Radzie Wydziału i Senacie Uczelni. Ważne jest, iż studenci mają możliwość aktywnego uczestnictwa, w tym swobodnego wypowiadania się, w pracach organów kolegialnych. Według opinii studentów mają oni również możliwość partnerskiej rozmowy z członkami Rady Wydziału i Senatu.

Samorząd Studentów nie prowadzi szkoleń słuchaczy rozpoczynających kształcenie w zakresie ich praw i obowiązków. Przedstawiciele studentów przyznali, iż nie byli świadomi

konieczności prowadzenia takich szkoleń. Natomiast Samorząd Studentów opiniuje Regulamin Studiów zgodnie z art. 161 ust.2 Ustawy. Wskazana opinia jest sporządzana w formie pisemnej. Władze Jednostki przyznały jednak, iż przedstawiciele studentów nie opiniują programów kształcenia, co jest niezgodnie z art. 68 ust. 1 pkt. 2 Ustawy. Studenci wskazali, iż nie byli świadomi możliwości wyrażenia opinii w tym zakresie, lecz również nie zostali poproszeni przez władze Wydziału o ocenę programów kształcenia.

Samorząd Studentów posiada dobrze funkcjonującą stronę internetową. Można na niej odnaleźć informacje dotyczące m.in. regulaminów, organizacji roku akademickiego, kół naukowych czy różnych aktualnych wydarzeń na Wydziale.

Generalnie, należy uznać, że Uczelnia oraz Wydział Filologiczno-Historyczny zapewniają aktywny rozwój oraz możliwość działalności Samorządu Studentów.

Z uwagi na fakt, iż studia doktoranckie z zakresu historii i literaturoznawstwa są jedynymi studiami III stopnia istniejącymi na Akademii im. Jana Długosza, Samorząd Doktorantów funkcjonuje niejako na dwóch poziomach – wydziałowym i równocześnie uczelnianym. Pozytywnie należy ocenić fakt, że władze AJD włączają doktorantów do prac w komisjach, które zajmują się procesem dydaktycznym i sprawami doktorantów, tj. Senacka Komisja ds. Kształcenia, Senacka Komisja ds. Dydaktyki i Spraw Studenckich, Senacka Komisja ds. Budżetu i Finansów, Rady Studium Języków Obcych, Rada Biblioteczna, Rada Wydziału Filologiczno-Historycznego, Rada Instytutu Filologii Polskiej, Rada Instytutu Historii i in.

Aktywność Samorządu Doktorantów zarówno na poziomie uczelnianym, regionalnym, jak i ogólnopolskim jest pozytywnie oceniana przez społeczność doktorantów. Równie dobrze wypowiadano się na temat zaangażowania Przewodniczącej Rady Samorządu Doktorantów AJD w Porozumienie Doktorantów Uczelni Śląskich oraz Krajową Reprezentację Doktorantów. Pozytywnie ocenia się działalność kół naukowych - wyjazdy naukowe, czy organizacje cyklicznych konferencji w ramach Forum Studentów i Doktorantów. W AJD funkcjonują dwa doktoranckie koła naukowe: Koło Naukowe Doktorantów, Doktoranckie Koło Naukowe Krytyków Literackich. Ponadto doktoranci mają możliwość uczestniczenia w pracach np. Koła Literackiego „Anafora”.

Zastrzeżenia natomiast budzi system podziału środków na działalność naukowych kół studenckich i doktoranckich. Z informacji uzyskanych od Kierownika Działu Spraw Studenckich wynika, iż brak jest szczegółowych uczelnianych zasad podziału środków, tym bardziej odrębnych dla doktorantów. Potwierdza to analiza przekazanych dokumentów, z których wynika, że wprawdzie Rektor zobowiązuje władze Wydziału do przeznaczenia 5% na działania kół naukowych i aktywność naukową studentów, jednakże bez formalnego uwzględnienia doktorantów oraz bez określenia wytycznych, w jaki sposób środki powinny być dzielone.

Przedstawiciele doktoranckich kół naukowych podczas rozmów z Zespołem Oceniającym potwierdzili, że w sytuacjach doraźnych mogą liczyć na wsparcie ze strony władz Wydziału, choćby poprzez finansowanie konferencji organizowanych przez doktorantów.

Wskazana byłaby jednak weryfikacja systemu podziału środków pomiędzy studentów i doktorantów, jak również stworzenie bardziej transparentnych i przejrzystych zasad przydzielania wsparcia finansowego na działalność kół naukowych.

KRYTERIUM 7 SPEŁNIONE W PEŁNI

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia *kryteriów szczegółowych*

1) Wizytowana Jednostka ma wdrożony system opieki naukowej, dydaktycznej i materialnej dla studentów. Zastrzeżenia budzi jednak fakt nieuwzględnienie potrzeb studentów niepełnosprawnych w infrastrukturze. Także w odniesieniu do doktorantów funkcjonujący na Wydziale system opieki naukowej, dydaktycznej i materialnej należy ocenić pozytywnie. Zastrzeżenia budzi niewielka liczba przydzielanych stypendiów doktoranckich. W zakresie merytorycznym korzystna jest opieka pracowników naukowych oraz system konsultacji. Także pozytywną notę należy przydzielić kierownictwu studiów doktoranckich i opiekunom roku. Jednak na szczególne wyróżnienie zasługuje praca administracji wydziałowej. Negatywnie natomiast ocenia się pracę administracji uczelnianej.

2) System rozpatrywania skarg i rozwiązywania sytuacji konfliktowych na Wydziale Filologiczno-Historycznym w odniesieniu do studentów funkcjonuje na podstawie nieformalnych zasad, które jednak są wystarczające i znacząco spełniają swoją rolę. Także w przypadku doktorantów zarówno formalne procedury, jak i działania nieformalne w zakresie rozwiązywania sytuacji konfliktowych można ocenić pozytywnie. Wydział ma efektywny system rozpatrywania skarg, oceniany bardzo dobrze przez doktorantów.

3) Władze Wydziału stwarzają odpowiednie warunki dla działalności Samorządu Studentów i Samorządu Doktorantów, wspierając je w sposób wystarczający. Należy podkreślić fakt aktywnego udziału przedstawicieli studentów i doktorantów w pracach organów kolegialnych Wydziału. Te praktyki służą pozytywnemu rozwojowi Jednostki.

8. Spójność systemu wewnętrznych przepisów prawnych normujących proces zapewnienia jakości kształcenia, oraz jego zgodność z przepisami powszechnie obowiązującymi

Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia jest wdrażany w Akademii im. Jana Długosza oraz na Wydziale Filologiczno-Historycznym na podstawie Uchwały Nr 102/2012 Senatu Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie z dnia 26 września 2012r. w sprawie Uczelnianego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia. Uchwała ta określa cele wewnętrznego systemu oraz zakres działania oraz podstawowe procedury realizowane w jego ramach. Dodatkowo do działań projakościowych nie ujętych w ramach uczelnianego systemu zapewniania jakości zaliczyć można również okresową ocenę pracowników. Dokonywana ona jest na podstawie Uchwały nr 89 /2011 Senatu z dnia 21 września 2011 r. w sprawie Regulaminu oceny nauczycieli akademickich oraz Zarządzenia Nr R-0161/18/2011 Rektora z dnia 28 lutego 2011 r. w sprawie wprowadzenia regulaminu przeprowadzania okresowej oceny pracowników niebędących nauczycielami akademickimi.

Strukturę organizacyjną wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia określa Zarządzenie Nr R – 0161/ 61/ 2012 Rektora z dnia 17 września 2012 r. w sprawie struktury i zadań Uczelnianego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Analiza treści obu dokumentów pozwala stwierdzić, iż w ich treści występują zasadnicze niespójności, wynikające zapewne z chronologii wprowadzania obu dokumentów. Rektor AJD określił strukturę organizacyjną systemu zanim zostały

określone jego cele i zasady funkcjonowania. Wobec powyższego w uchwale Senatu występują zadania, do których nie ma przypisanych organów je realizujących, jak np. monitoring losów zawodowych absolwentów. Samo ww. Zarządzenie Rektora również budzi poważne wątpliwości pod względem spójności. Konstytuuje ono bowiem różnorodne organy mające tworzyć system zapewniania jakości, tj. Uczelniany Zespół ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia (UZZJK), Uczelniany Zespół ds. Oceny Jakości Kształcenia (UZOJK), Wydziałowe Zespoły ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia (WZZJK), Wydziałowe Zespoły ds. Oceny Jakości Kształcenia (WZOJK), Zespoły Kierunkowe ds. Jakości Kształcenia dla poszczególnych kierunków (ZKJK), Zespoły Jednostek Międzywydziałowych ds. Jakości Kształcenia (ZJMJK). Prosta analiza porównawcza kompetencji organów funkcjonujących na tym samym szczeblu pozwala stwierdzić, iż ich kompetencje wzajemnie się pokrywają. Przykładem są tutaj ZZJK i WZOJK. Do kompetencji pierwszego z nich należy m.in. określanie celów i strategii zapewniania i doskonalenia jakości kształcenia w jednostce oraz inicjowania działań mających na celu opracowywanie programów kształcenia oraz zmian w programach kształcenia zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi oraz z uwzględnieniem oczekiwań rynku pracy. Jednocześnie do zadań WZOJK zalicza się m.in. analizowanie zgodności efektów kształcenia z potrzebami rynku pracy oraz opracowywanie i wdrażanie działań naprawczych, mających na celu polepszenie jakości kształcenia. Zakres tych zadań niewątpliwie się pokrywa.

Na poziomie Wydziału uchwałą nr 231/2012 Rady Wydziału z dnia 19 września 2012 powołano Wydziałowy Zespół ds. Zapewniania Jakości Kształcenia, zaś uchwałą nr 232/2012 z dnia 19 września 2012 r. – Wydziałowy Zespół ds. Oceny Jakości Kształcenia. Dla każdego z prowadzonych w ramach Wydziału kierunków studiów powołano również zespoły kierunkowe ds. jakości kształcenia (Uchwały Rady Wydziału nr 206/1012, 233/2012, 234/2012, 235/2012 z dnia 19 września 2012 odpowiednio dla kierunków: politologia, historia, filologia polska oraz filologia).

Każdy z ww. organów systemu, działających w ramach Wydziału, posiada odrębny regulamin funkcjonowania. Na ich podstawie tworzy również własne procedury postępowania. Zasadniczo każdy z zespołów kierunkowych prowadzi własną politykę w zakresie realizacji postanowień Uchwały Senatu w sprawie Uczelnianego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia. Powoduje to z jednej strony niepotrzebne powielanie pracy na poziomie poszczególnych jednostek. Praca ta mogłaby zostać wykonana raz – na poziomie Wydziału. Z drugiej strony, stworzone procedury zawierają rozbieżności, które jednakże nie wynikają ze specyfiki danego kierunku studiów, lecz z braku koordynacji i porozumienia pomiędzy poszczególnymi zespołami. Powoduje to już na etapie projektowania brak spójności poszczególnych elementów systemu w skali Wydziału oraz produkowanie zbędnej dokumentacji, tworzącej wrażenie nadmiernego obciążenia poszczególnych organów oraz pracowników Wydziału.

W ramach Wydziału powołano również Radę Ekspertów Zewnętrznych, w skład której wchodzi przedstawiciele interesariuszy zewnętrznych oraz władze Wydziału. Rada Wydziału Uchwałą nr 6/2013 z dnia 16 stycznia 2013 r. zatwierdziła Regulamin funkcjonowania Rady. Określa on zakres kompetencji Rady, do którego zaliczono m.in.: ocenę i opiniowanie kierunków kształcenia prowadzonych przez Wydział, udział w opracowaniu programów kształcenia, inicjowanie badań naukowych i innych przedsięwzięć związanych z potrzebami podmiotów gospodarczych, etc.

Spotkania wszystkich ww. organów są protokołowane, sporządza się także listy obecności. Poszczególne organy systemu prowadzą również kompletną dokumentację swojej

działalności – harmonogramy realizacji poszczególnych zadań (np. hospitacji zajęć, oceny okresowej pracowników), raporty i sprawozdania z działalności. Jednocześnie sposób prowadzenia dokumentacji zawierającej sprawozdania poszczególnych pracowników w zakresie weryfikacji efektów kształcenia, jak również tworzone na ich podstawie sprawozdania jednostek Wydziału budzą poważne zastrzeżenia. Podstawowym problemem jest brak opracowanego rozwiązania systemowego w omawianym zakresie. Konsekwencją tego stanu rzeczy jest samodzielne wypracowanie formy sprawozdania przez każdego nauczyciela oraz jednostkę Wydziału. W związku z tym jakość poszczególnych sprawozdań różni się od siebie w sposób diametralny. Jednocześnie w przypadku analizowanych sprawozdań poszczególnych jednostek występuje uzasadniona obawa o brak rzetelności przy ich powstawaniu.

Należy zwrócić szczególną uwagę, iż Rada Wydziału uchwałą nr 294/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. zatwierdziła „Politykę jakości na Wydziale Filologiczno–Historycznym Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie”. Stanowi ona ustrukturyzowaną deklarację celów funkcjonowania Wydziału w zakresie zapewniania jakości w obszarze badań naukowych, zajęć dydaktycznych, współpracy środowiskowej oraz warunków pracy studentów i pracowników Wydziału. Przyjęcie wyraźnej polityki jakości może stanowić dobrą podstawę do uporządkowania wszelkich wymienionych wyżej kwestii związanych z funkcjonowaniem wewnętrznego systemu zapewniania jakości.

Podsumowując należy stwierdzić, że prowadzona dokumentacja dotycząca wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia, w tym dokonywanych analiz i podejmowanych działań odnoszących się do poszczególnych czynników mających wpływ na jakość kształcenia na prowadzonych kierunkach studiów, studiach doktoranckich i podyplomowych, nie stanowi spójnego, transparentnego systemu, co należy skorygować.

KRYTERIUM 8 SPEŁNIONE CZEŚCIOWO

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia *kryterium szczegółowego*.....

W wyniku przeprowadzonej weryfikacji dokumentów stwierdza się, iż wewnętrzne akty prawne, normujące proces zapewnienia jakości kształcenia, zawarte w uchwałach, decyzjach, zarządzeniach, dotyczące dokonywanych analiz i podejmowanych działań odnoszących się do poszczególnych czynników mających wpływ na jakość kształcenia na prowadzonych kierunkach studiów, studiach doktoranckich, podyplomowych oraz doskonalenia systemu zapewnienia jakości i zarządzania tym systemem są zgodne z przepisami powszechnie obowiązującymi. Nie tworzą one jednak w chwili obecnej spójnej podstawy oraz ram do efektywnego funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia. Jednocześnie dostrzegalny jest wysiłek władz Uczelni oraz Wydziału mający na celu uporządkowanie obecnego stanu rzeczy. Działania te należy jak najbardziej wspierać oraz intensyfikować.

9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny instytucjonalnej

L.p.		Stopień spełnienia kryterium
------	--	------------------------------

	Kryterium	Wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
1	strategia rozwoju		X			
2	wewnętrzny system zapewnienia jakości			X		
3	cele i efekty kształcenia na studiach doktoranckich i podyplomowych oraz system ich weryfikacji ²			X		
4	zasoby kadrowe, materialne i finansowe		X			
5	Prowadzenie badań naukowych			X		
6	współpraca krajowa i międzynarodowa			X		
7	system wsparcia studentów i doktorantów ³		X			
8	przepisy wewnętrzne normujące proces zapewnienia				X	

² Jeżeli w jednostce prowadzone są tylko studia doktoranckie wpisujemy i oceniamy „cele i efekty kształcenia na studiach doktoranckich”. Jeśli prowadzone są tylko studia podyplomowe wpisujemy i oceniamy „cele i efekty kształcenia na studiach podyplomowych”. Jeżeli nie są prowadzone żadne z tych studiów w rubryce oceny wpisujemy „nie dotyczy”.

³ Kryterium 3 i 7 należy skorelować.

	jakości kształcenia					
--	---------------------	--	--	--	--	--

Odniesienie się do dokonanej przez jednostkę analizy SWOT w kontekście wyników przeprowadzonej oceny wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia oraz oceny zasobów kadrowych, materialnych, działalności naukowej i międzynarodowej, współpracy z beneficjentami procesu kształcenia.

Pozytywnie ocenić należy wykonaną analizę SWOT, jest ona bardzo obszerna, wielowątkowa, zawiera ważne i cenne spostrzeżenia. Dowodzi to, że jej wykonanie poprzedziła głęboka refleksja nad sytuacją Wydziału, jego atutami i mankamentami, funkcjonowaniem w określonym otoczeniu społeczno-gospodarczym. To pozwoliło na sformułowanie wielu właściwych ocen i wniosków. Pojawiły się jednak też spostrzeżenia, z którymi trudno się w pełni zgodzić lub należałoby zintensyfikować wysiłki, aby atuty te osiągnąć.

W pierwszym rzędzie odnosi się to do wdrażanego WSZJK, który w przypadku Uczelni/Wydziału zawiera jednak pewne mankamenty, wskazane w Raporcie (jakkolwiek ZO z uznaniem wypowiada się na temat dokumentu - „Polityka jakości na Wydziale Filologiczno-Historycznym Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie”). Ale na pewno szansą Wydziału będzie pełne wdrożenie usprawnionego WSZJK, co zwłaszcza wobec niżu demograficznego, spadku zainteresowania kierunkami humanistycznymi, a także tendencją odpływu poza region młodych jego mieszkańców, z czego Wydział – jak czytamy w analizie SWOT – zdaje sobie sprawę, może stanowić duży atut Jednostki, magnes przyciągający doń studentów.

Godne podkreślenia jest wyrażone w analizie SWOT uznanie Jednostki dla roli otoczenia społeczno-gospodarczego, interesariuszy zewnętrznych, zwłaszcza pracodawców. ZO potwierdza ten aspekt funkcjonowania Wydziału, czego dowodem jest właśnie powołanie Rady Ekspertów Zewnętrznych oraz wdrażane konsultacje środowiskowe. Należy czynić starania, aby ta szansa wynikająca z usytuowania Jednostki w regionie dość szczególnym - częstochowskim - została w pełni wykorzystana, gdyż na razie jesteśmy dopiero na początku tego procesu. Niemniej jednak Jednostka ma pełną świadomość wagi tego aspektu i działa w dobrym kierunku.

Wiąże się z tym czynnik tożsamości regionu, niezbyt silnie wyartykułowany w analizie SWOT, a o czym ZO pisze w Raporcie. Należy z tego uczynić w jeszcze większym stopniu atut Wydziału, oraz spożytkować, choćby rozwijając zakres studiów podyplomowych, intensyfikując dotychczasowe badania (np. temat częstochowskich Żydów, funkcjonujący na razie przede wszystkim jako temat cyklicznych konferencji), a nawet proponując nową tematykę badawczą i tym samym ofertę edukacyjną.

Problemem może być w tym kontekście zbyt duża „stabilność” kadry, czyli wyraźne ograniczenia w zakresie zatrudniania nowych pracowników, a także słaby system motywacyjny. Innymi słowy – jeśli rozbudowie zadań nie będzie towarzyszyć wzbogacanie kadry i dobra motywacja, może to mieć negatywne skutki (teraz obserwuje się małą skuteczność w pozyskiwaniu grantów oraz sporadyczne publikowanie w wysoko

punktowanych czasopismach). Jednak ZO dostrzega profesjonalizm, dobre przygotowanie merytoryczne, zróżnicowane zainteresowania badawcze kadry Wydziału.

Odnotowując istnienie współpracy na szczeblu krajowym i międzynarodowym, to jednak wiele można by jeszcze w tym zakresie zrobić, co z pewnością służyć będzie podnoszeniu jakości kształcenia, a nie tylko samej internacjonalizacji i upowszechnianiu badań naukowych. Wówczas dopiero będzie można w całej pełni zgodzić się z tezą, wyrażoną w analizie SWOT, że jest to mocna strona Jednostki.

Natomiast zgodzić się trzeba ze spostrzeżeniem, że mocną stroną Jednostki jest jej infrastruktura, odpowiadająca potrzebom procesu kształcenia, także forma współpracy z jego beneficjentami – pomoc materialna i wsparcie naukowe. Co nie zmienia faktu, że ZO dostrzega potrzebę zaangażowania dalszych środków finansowych na rozbudowę infrastruktury Wydziału: większe pomieszczenia dydaktyczne, winda dla osób z niesprawnością ruchową etc.

Reasumując, właściwe i pełne spożytkowanie opinii i ocen wyrażonych w analizie SWOT, a także powyższych uwag może przesądzić o perspektywach rozwoju Jednostki/Uczelni.

Przedstawione w odpowiedzi na raport argumenty, uzupełnienia oraz podjęte już przez Wydział działania, a także dosłane dokumenty spowodowały zmianę uprzednio sformułowanych ocen:

Kryterium 2. Skuteczność stosowanego wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia

- Ważnym argumentem na rzecz zmiany sformułowanej w raporcie oceny jest zawarta w odpowiedzi szeroka informacja o wdrażaniu działań mających na celu zwiększenie skuteczności wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia. W pierwszym rzędzie dokonano oceny i ewaluacji struktury i zadań USZJK (zał. nr 2 i nr 3); także podjęto działania mające na celu doskonalsze badanie efektywności i lepszy pomiar skuteczności istniejących procedur – m.in. nowe formy ankietowe (zał. nr 4 i nr 5);

- W odpowiedzi na raport znajdujemy bardzo ważny passus na temat usprawnienia struktury podejmowania decyzji, w tym – jak czytamy - dokonano wyrazistego podziału i określenia kompetencji, odpowiedzialności oraz zadań w ramach wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia (zał. nr 4);

- Także decyzja o wprowadzeniu kierowników studiów doktoranckich i podyplomowych w skład odpowiednich zespołów ds. zapewnienia i oceny jakości kształcenia, czyli w ramy polityki jakości, co jest reakcją na sugestię przedstawioną w raporcie, musi wpłynąć na ostateczną ocenę kryterium (zał. nr 4);

- Przyjąć należy też zastrzeżenia jednostki odnoszące się do zarzutu o niskim poziomie koordynacji i wsparcia merytorycznego pracy zespołów kierunkowych na szczeblu Uczelni i Wydziału. W przesłanej odpowiedzi znajdujemy wskazania potwierdzające koordynowanie i pomoc dla tych zespołów, a także informację o powołaniu pełnomocnika odpowiedzialnego za koordynowanie prac projakościowych na Wydziale;

- Władze Jednostki przedstawiły kolejne informacje potwierdzające i uzasadniające słusność pozytywnej oceny zespołu wizytującego odnoszącej się do udziału interesariuszy zewnętrznych w systemie zapewnienia jakości kształcenia. Tak więc ten aspekt funkcjonowania systemu w jednostce nie budzi większych zastrzeżeń.

- Przyjęte przez Uczelnię/Jednostkę rozwiązania i podjęte obecnie działania (w tym obejmujące studia III stopnia, a także studentów), o czym napisano w odpowiedzi, zgodnie z wysoko ocenionym przez zespół wizytujący dokumentem – „Polityka jakości”, czyni funkcjonujący system zdecydowanie bardziej kompletnym;

- Zgodzić się należy również z argumentacją, że obowiązują już liczne procedury kompleksowej oceny stopnia realizacji efektów kształcenia. Co więcej, szczegółowe procedury są przedmiotem cyklicznych prac poszczególnych zespołów ds. oceny jakości kształcenia.

- Niewątpliwie podjęte już rozwiązania i wdrażane obecnie konkretne działania, które zagwarantują efektywność wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia, pozwalają na zweryfikowanie poprzedniej oceny kryterium nr 2, co ma być bodźcem do kontynuowania tego wysiłku.

Kryterium nr 8. Spójność systemu wewnętrznych przepisów prawnych normujących proces zapewnienia jakości kształcenia, oraz jego zgodność z przepisami powszechnie obowiązującymi.

- Dostrzeżony już podczas wizytacji wysiłek władz Uczelni i Wydziału, aby wewnętrzne akty prawne stanowiły spójną podstawę oraz ramy dla efektywnego funkcjonowania WSZJK, znalazł wyraźne potwierdzenie w kontynuowanych działaniach, konkretnych ustaleniach oraz zaplanowanych dalszych rozwiązaniach (m.in. ujednolicenie sprawozdawczości wydziałowej, ale też uzasadnione zachowanie pewnej autonomii, powołanie koordynatora prac projakościowych, skuteczne wysiłki na rzecz ograniczenia nadmiernej dokumentacji). Uznać je wszystkie należy za efektywne i właściwe. Pozwala to z całym przekonaniem zweryfikować – z korzyścią dla jednostki – poprzednią ocenę kryterium nr 8, co powinno być swego rodzaju zachętą do dalszego działania w tym kierunku.

Tabela nr 3

	Stopień spełnienia kryterium
--	------------------------------

Kryterium	wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia		X			
przepisy wewnętrzne normujące proces zapewnienia jakości kształcenia			X		